

О.В. ВАШУЛЕНКО

ЗБІРНИК ЗАВДАНЬ

**для державної підсумкової атестації
з читання для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням українською мовою**

4 КЛАС

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

Київ
Центр навчально-методичної літератури
2013

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

Державна підсумкова атестація з читання проводиться у формі підсумкової контрольної роботи. Зміст контрольних робіт розроблено на основі вимог програми з читання для 1–4 класів за змістовими лініями Програми для 1–4 класів середньої загальноосвітньої школи. – К.: Початкова школа, 2006; 2007.

Підсумкова контрольна робота з читання складається з тексту для самостійного читання та восьми завдань тестового характеру, а саме: 5 завдань закритого типу з вибором однієї правильної відповіді з трьох запропонованих варіантів (завдання 1–5); 2 завдання відкритого типу (завдання 6, 7) з короткою письмовою відповіддю, на встановлення відповідності, на встановлення правильної послідовності; одне завдання відкритого типу з розгорнутою письмовою відповіддю (завдання 8).

Контрольна робота триває 40 хв, з них: 5 хв – інструктаж учнів; 35 хв – самостійне виконання завдань.

Оцінювання виконаної роботи здійснюється таким чином.

За правильне виконання завдань закритого типу (завдання 1–5) виставляється по 1 балу.

Завдання відкритого типу (завдання 6 і 7) оцінюються в межах 2 балів кожне: 2 бали – завдання виконано правильно, дано повну ґрунтовну відповідь, правильно встановлено послідовність чи відповідність, план повністю відповідає тексту; 1 бал – завдання виконано частково, допущено неточності, відповідь не обґрунтовано. Якщо завдання складається з двох частин, то виставляється по 1 балу за кожну правильно виконану частину завдання.

Завдання 8 – творче – оцінюється в межах 3 балів. Ураховуються зміст; логічність і послідовність викладу; висловлення (обґрунтування) власної думки, елементарних емоційно-оцінних суджень і ставлень; використання засобів художньої виразності у висловлюванні.

Бали за роботу з читання виставляються без урахування помилок за грамотність.

Максимальна кількість балів за правильно виконану роботу становить 12.

ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ УЧНЯ

1. Контрольна робота складається з тексту і 8 завдань. Щоб виконати завдання, спочатку уважно прочитай текст.

2. Завдання 1–5 мають три варіанти відповіді, серед яких потрібно вибрати одну правильну і обвести букву, яка стоїть біля цієї відповіді.

Наприклад:

Як називається перший місяць весни?

Ⓐ березень

Б квітень

В травень

3. Відповіді на завдання 6, 7 і 8 запиши на поданих під ними рядках. Якщо в цих завданнях потрібно з'єднати відповідні частини висловлювання або слово і його тлумачення, то це слід зробити за допомогою стрілочок.

Наприклад:

З'єднай стрілочками вислів та його тлумачення.

Мати довгий язик – ● ● обманювати.

Ловити ґави – ● ● любити поговорити.

Водити за носа – ● ● марно витратити час.

Якщо в завданні потрібно позначити послідовність подій чи відновити порядок пунктів плану, впиши в порожні клітинки відповідні цифри.

Наприклад:

3 Вечір.

1 Ранок.

2 День.

4 Ніч.

Виконуючи завдання 8, пам'ятай, що під час його оцінювання буде враховано використання образних слів і висловлення власної думки.

4. Якщо ти вважаєш, що неправильно виконав (виконала) завдання, – акуратно закресли свій запис і познач або запиши правильну, на твою думку, відповідь.

5. Після виконання роботи перевір її.

Бажаємо тобі успіху!

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

КВІТИ З ПЕТРИКІВКИ

– Тату, – попросила Катруся, – розкажи про щось чарівне. Але про таке, що ти його бачив сам.

– Гарзд, – мовив тато. – Чарівне мені справді траплялося.

І він розповів ось про що.

– Одного разу я їхав степом за Дніпром. А був то зимовий день, степ лежав безсніжний, у ньому ставало сумно й холодно. І раптом я в'їхав у село, повнісіньке квітів! Саме так: квіти цвіли серед зими точнісінько, як улітку.

– Знаю! – вигукнула Маруся. – Взимку квіти ростуть в оранжерéях*. Тільки вони не чарівні.

– Атож, – погодився тато. – Квіти ростуть в оранжерéях, але ці позацвітали на стінах і на тарелях, на скриньках, на шовкових хустинках, на дитячих колисках, на чайниках із чаєм. А було це в селі, що зветься Петриківка, і лежить воно в степу на півдні України.

– Знаю! – вигукнула Маруся. – Петриківка – в Дніпропетровській області, а квіти – мальовані, вони називаються народним розписом.

– Правильно, – мовив тато.

– Але, тату, – питалася Катруся, – звідки взялися ті квіти на ім'я народний розпис? Самі виростили чи як?

– Вони також прийшли з давніх часів. Колись по всій Україні малювали на печах і стінах квіти, півнів, голубів. І в Петриківці малювали, бо то було село козацьке, у ньому жили горді й гарні люди. І любили вони також усе гарне.

Фарби тоді робили з лушпиння цибулі, з буряка, чорної шовковиці, навіть з бур'яну. Малювала кожна господиня, а найкраще – Тетяна Пата. Петриківці малюють свої квіти для всієї України. Та це ще не все. Професійні художники вчать в народного розпису малювати по-українськи. Бо троянда чи калина скрізь ростуть однакові, але так, як у Петриківці, їх не малюють більше ніде в світі.

– У Петриківці малюють усе, що гарне, – оповідав тато далі. – А гарне все, на що не глянь. Отож на малюнках – квіти із саду і городу: чорнобривці, мальви, айстри, соняхи, бо їх багато у степу. А ще – дивовижна квітка кучерявка, яка росте в казках. А ще виноград, полунички і – калина. Малюють дрібненьке листя і траву – їх називають «папороть». Малюють зозуль і півнів серед квітів, а часом і козаків з дівчатами, і коників, і воликів, і все-все.

Петриківці мають свої малярські таємниці. У фарбу вони додають курячий жовток. Калину малюють просто пальцем. У хід ідуть і дерев'яний кінчик пензлика, і зрізана рогозина, щоб наводити прожилки на листі.

Пензлики не купують у крамниці, а роблять їх самі з котячої шерсті. Через те кажуть, ніби в Петриківці всі коти безхвості. Але це неправда. Я сам бачив, що вони з хвостами, а от голови тримають трохи вище, бо навіть вони пишються чудовими петриківськими квітами! (437 слів)

За Зіркою Мензатюк

---

*Оранжерія – засклеене приміщення для вирощування або перезимівлі рослин у закритому ґрунті.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А казка
- Б байка
- В оповідання

2. Про що розповідається у творі?

- А Про давнє мистецтво українського народу – петриківський розпис.
- Б Про подорож Катрусиного тата степом за Дніпром.
- В Про квіти, що ростуть в оранжереях.

3. Між ким відбувається розмова у творі?

- А Між татом і Катрусею.
- Б Між татом і донечками.
- В Між Катрусею і Марусею.

4. Як називається дивовижна квітка в петриківському розписі, що росте тільки в казках?

- А** кучерявка
- Б** мальва
- В** соняшник

5. Як називається короткий поетичний твір, поділений на рядки, що римуються?

- А** прислів'я
- Б** вірш
- В** легенда

6. Випиши з тексту речення, у якому розповідається про те, із чого робили фарби петриківці.

---

7. Про які малярські таємниці петриківців розповідається у творі?

---

8. Запропонуй свій заголовок до цього твору. Обґрунтуй свій вибір.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЯК КАТРУСЯ ЗНАЙШЛА СКАРБ

Нема краще, як поїхати до бабусі на Полтавщину. У неї хата над Сулою – давня хата, з рушниками. Прокидаєшся там, а вогонь у грубці потріскує, миготять по стелі теплі відблиски, і здається, що, мов у казці, ось-ось може статися диво.

– Марусю... – шепотить Катруся. – А давай сьогодні будемо на горищі скарб шукати!

На горищі!.. Там кукурудза й ряба квасолька, а по закутках – старі горщики, там пахне сухими травами, таємницею, і скарб, звичайно, також там. То дівчатка й шукають. Може, він серед сухого зілля? Або між клубками пряжі?

– Та он же скриня! Скарб напевно там!

Хутчій Маруся й Катруся підняли віко*, та й стали, як заворожені. Бо в скрині: зірчаста плáхта**, стрічки, країки***, а що вже сорочок та рушників!

– Ось де ви, донечки, – почувся мамин голос. – А я гадаю, де ви пропали.

– А ми скарб шукаємо, – похвалилася Катруся. – І знайшли от що.

Мама пильно схилилася над старим полотном.

– Це і є справжній скарб.

– Ой мамо, це всього-на-всього бабусині сорочки! – стало смішно Катрусі.

– Але в них – прадавнє українське мистецтво вишивання. Придивись-но, яке воно пишне.

Розгорнула мама сорочку, а на рукавах – зірки, мов стиглі вишні. А на другій – біле листя, наче паморозь надворі. А на третій – диво-дерева в золотих горішках.

– Тільки це не прості зірки, листя, дерева, – сказала мама.

– Чарівні?

– Та ніби й чарівні...

Бо в часи далекі людям не раз робилося страшно серед диких пралісів. І тоді вони придумали чарівні знаки, щоб одганяти русалок, не підпускати хвороби, а любе сонеч-

ко закликати. Вишили ті знаки на рушниках і обвішали ними вікна, двері. Вишили й собі на сорочках. І тоді сорочки стали такі гарні, що їх і досі вишивають.

Вишивка народжувалась, як річка. Почалася вона з прадавнини, текла через часи Київської Русі, через віки козацькі та й допливла до наших днів. З кожного часу вона щось брала: з найдавнішої пори – знаки сонця й берегинь, із часів київських – княже шитво золотими та срібними нитками.

Додавались у річку-вишивку кольори й узор, усе, що гарне, що серце любило. І сьогодні все воно – тут, у бабусиній скрині, на старому полотні. Притихли дівчатка, розглядають сорочки, водять пальчиками по узорах. А все це – із чарівної ріки на ім'я Українське Вишивання! Ще й спосіб вишиття різний. А всього, каже мама, є аж сто способів вишивати!

Аж тут і бабуся вилізла на горище.

– Бачу, онучечки, ви любите вишивку, – мовила вона та й дістала зі скрині згорток у білій полотнинці. Розгорнула, а там дві сорочечки! Новесенькі, вишивані!

– Це тобі, Катрусю. А це тобі, Марусю. Носить здорові. Обняли дівчатка бабусю, поцілували.

– Тепер, Марусю, – каже Катруся, – і в нас буде трішки скарбу! (443 слова)

За Зіркою Мензатюк

---

*Віко – верхня частина скрині, якою її закривають.

**Плáхта – жіночий одяг, схожий на спідницю.

***Крáйка – жіночий пояс із грубої кольорової пряжі.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А оповідання
- Б казка
- В байка

2. Про що розповідається у творі?

- А Про бабусину хату з рушниками.
- Б Про український народний одяг.
- В Про давнє мистецтво українського народу – вишивання.

3. Де Катруся і Маруся знайшли скарб?
А У бабусиній хаті біля грубки.
Б На горищі у скрині.
В На горищі у старому горщику.
4. Що подарувала бабуся своїм онучкам?
А новенькі вишиті сорочечки
Б згорток білого полотна
В зірчасті плахти
5. Як називається народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події?
А вірш
Б казка
В оповідання
6. Випиши з тексту два порівняння.

---

7. Що дівчатка знайшли в бабусиній скрині?

---

8. Запропонуй свій заголовок до цього твору. Обґрунтуй свій вибір.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ПЕРШИЙ МІСЯЦЬ ВЕСНИ

На полі осідає сніг, а під ним дзвінко дзюркотить вода. Проте ще можна ходити по снігу, бо вночі він твердіє від гостренького морозцю.

Але ось удень війнув вітер, хмари закрили сонце, і посипалася з неба шорстка крупа. Через півгодини – знову тепле сонце. А потім задріботить косий дощ з мокрим снігом. Так змінюється погода разів десять на день. Оце і є він – березень місяць. Перший примхливий* місяць весни.

Двадцять першого березня день дорівнює ночі. День триває дванадцять годин, і ніч – дванадцять. Це – весняне рівнодення. Після цього день починає збільшуватись. Аж доки не настане літнє рівнодення.

У березні все починає оживати. Уже на багатьох деревах бруньки блищать, мов вичищені. Вони потроху набухають. Ось-ось зацвітуть ліщина, береза, вільха. А потім з'явиться листячко – ніжне, пухнасте, липке...

У березні вперше можна почути жайворонка. Він заливається нестримною радісною піснею на такій височині, що його не видно зовсім. Жайворонки вітає всіх з весною! Десятки птахів ллють свої пісні з високого неба. Потім опускаються на сухий горбик, але й там не можуть відразу замовкнути. Які чудові співаки! Повертаєшся додому з поля, ніби побувавши на концерті славних майстрів співу.

А шпаки прилітають разом з жайворонками. Вони негайно займають свої квартири і ну славити піснею весну! Чорні, ворухливі, непосидючі! Вони співають голосами багатьох пташок і працюють з піснею. Уже тягнуть у свої хатки тоненькі прутики, волосіння, пір'ячко. Незабаром самичка покладе перше яйце...

На заливних лугах, на калюжах і озерцях, залитих водою поверх криги, відпочивають зграї заклопотаних диких качок. Спиняються на перепочинок тисячі північних гусей. Десь у височині курличуть перші ключі журавлів.

На луках, на сухих горбиках, у першій половині березня з'являються чубаті чайки. Вони по-весняному кигичуть, перелітаючи з одного сухого горбка на другий, і парами грають у повітрі, у чистому, блискучому весняному уборі.

Прийшла весна, прийшла красна! (291 слово)

За Олександром Копиленком

*Примхливий – вередливий.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.
А оповідання
Б байка
В казка
2. Коли відбувається весняне рівнодення?
А У день, коли все починає оживати.
Б Коли день починає збільшуватися.
В Коли день дорівнює ночі.
3. Кого автор порівнює зі славними майстрами співу?
А качок
Б журавлів
В жайворонків
4. Які птахи прилітають разом з жайворонками?
А гуси
Б шпаки
В чубаті чайки
5. Як називається твір-переказ про події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою?
А легенда
Б небилиця
В оповідання
6. Випиши з тексту речення, в яких автор описує шпаків.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

КАЗКОВА ГАЛЯВИНКА

Берізки останнє своє золото зсипають на ялини й на посулі мурашники. Я йду лісовою стежкою, і осінній лист стає мені, як море, а галявинка в лісі – як острів. На цьому острові стоять близенько одна до одної кілька ялин, під ними я сів спочити.

У цих ялин, виявляється, все життя вгорі. Там у багатстві шишок господарює білка, птахи шишкарі й, мабуть, ще багато невідомих мені істот.

Унизу ж, під ялинами, похмуро, чорно, і тільки бачиш, як летить лушпиння: то білки й шишкарі луцять ялинові шишки та добувають собі з них смачне насіннячко. З такої насінинки виросла колись і ця висока ялина, під якою я зараз сиджу.

Цю насінинку заніс колись вітер, і вона впала під березою між її оголеним корінням. Ялиночка почала рости, а береза прикривала її від палючого сонця й морозів.

Тепер ця ялина стала вища за березу й стоїть поряд з нею, верхівка до верхівки, з переплетеним корінням.

Тихо я сиджу під ялинкою посеред лісової галявини. Чую, як шепочуться, падаючи, осінні листочки.

Цей шелест опадаючого листя будить зайців, що сплять під деревами, вони прокидаються і поспішають кудись із лісу. Ось один такий вийшов з-поміж густих ялинок і зупинився, побачивши велику галявину. Слухає заєць, став на задні лапки, обдивився: всюди шелест, куди йти?

Він побоявся йти просто через галявину, а пострибав навкруги всієї галявини, від берізки до берізки.

Хто боїться чогось у лісі, той краще нехай не ходить туди, поки падає й шепочеться листя.

Слухає заєць, і все йому здається, ніби хтось шепочеться позаду й крадеться.

Можна, звичайно, і полохливому зайцеві набратися хоробрості й не озиратися, але тоді коли б йому не потрапити в справжню біду: під шум листя за ним лисиця

крадеться. Не озирнеться хоробрий заєць на шелест, тут нишком його й ухопить руда кумася. (288 слів)

За Михайлом Пришвіним

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А казка
- Б легенда
- В оповідання

2. Де відбуваються події у творі?

- А у парку
- Б у лісі
- В у гаю

3. Із чим автор порівнює галявинку?

- А з килимом
- Б з морем
- В з островом

4. Під яким деревом сів спочити оповідач?

- А під ялиною
- Б під березою
- В під сосонкою

5. Як називається жартівливий вислів, спеціально укладений з важких для швидкої вимови слів і звуків, призначений для тренування правильної вимови?

- А акровірш
- Б скоромовка
- В прислів'я

6. Випиши з тексту речення, у якому розповідається, кого розбудив шелест опадаючого листа.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 3

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

В ГОСТЯХ У ВЕСНИ

Ще ховаються по байраках сірі брили злежаного снігу, вночі морозець притрушує білою пудрою зелене листя осоки на болоті, а вже красується золотими сережками ліщина і на пригрітих сонцем галявинах випинаються молодими соковитими стрілами трави. У таку пору я поспішаю до лісу. Поспішаю в гості до самої весни.

Ранок теплий, сонячний. Дихає свіжістю земля. Ніколи ліс не пахне так солодко й терпко, як у цю вранішню годину. Сльозяться крихітні струмки, шукають дорогу до річечки. Ліс живе передчуттям зеленої повені листя і трав. Він посвітлів, виграє новими кольорами, звуками.

Чуєте: з вільшника долинає голосна пісня: «При-ди-кун... чай-пить... чай-пить...». Хто ж це запрошує випити чаю? Та це ж співочий дрозд! Він зовсім недавно повернувся з далекої Африки і тепер поспішає повідомити про це ніжними трелями. Дрозда підтримують і зяблик, і шпак. Вони також радіють, повернувшись до рідного лісу. Синиця, яка ніколи не бачила заморських земель, дивиться на них з особливою заздрістю.

А от вівсянка і досі не йме віри, що настала весна. Сидить на сосновій гілці і все перепитує: «Чи це так? Чи це так?». «Так, так, так», – відповідає їй дятел. «Угу, угу», – підтакує кільчаста горлиця. Здається, пернате населення лісу шаленіє від п'яного повітря, світла, тепла. Йду лісовою стежкою і скрізь бачу прикмети весни.

Серед чагарників пурхає метелик-кропив'янка. На крильцях – справжня веселка: чорні, жовті, коричневі розводи на червоному тлі, блакитна мережка. І раптом не стало метелика. Де ж він подівся? Ага, сів на торішню траву, склав крильця і став непомітним. Гарно замаскувався. А коли розгорнув крильця – у повітря знов злетіла барвиста квітка.

Побачив я і сонечко. Воно сиділо на сухому стеблі деревцю і ніяк не могло відважитися на політ, хоч і піднімало

червоні із чорними цятками надкрилля. Узяв я комашку в долоню і зігрів своїм диханням. Сонечко розправило крильця і зникло з очей.

Неподалік від лісового болітця, на пагорбі, ніжилася на сонці гадюка. Вся чорна, без єдиної світлої плямочки. Зачувши шурхіт листя, гадюка ліниво поповзла в кущі.

Що не крок – то нова зустріч. На ялині руда білочка ласує шишкою. Помітила мене і сховалася за стовбур дерева. Я завмер на місці: знаю, який цей звірок цікавий. Білці скоро набридло ховатися, і за хвилину на мене вже дивилися лукаві чорні очиці-намистинки.

А в траві під кущем ліщини причаїлося зайчєня: і не ворухнулося, коли я обережно пройшов мимо.

Цілий день блукав я весняним лісом. А під вечір зяблик попередив мене: збирається на дощ. На гарну погоду він співає веселу пісеньку, а перед дощем починає одноманітно рюмсати. Точна прикмета.

Що ж, час іти додому. (412 слів)

За Степаном Мацюцьким

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити цей твір?
А «Сторінки з книги Природи»
Б «Людина починається з добра»
В «З чистого джерела народної мудрості»
2. Який птах недавно повернувся з далекої Африки і повідомив про це ніжними трелями?
А шпак
Б дрізд
В зяблик
3. Хто причаївся у траві під кущем ліщини?
А гадюка
Б зайчєня
В білочка
4. Про що попередив автора зяблик?
А Про те, що настала весна.
Б Про те, що під кущем ліщини причаїлося зайчєня.
В Про те, що збирається на дощ.

5. Оповідання – це:

А невеликий за розміром розповідний художній твір про одну чи кілька подій у житті людей, тварин.

Б народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події.

В поетичний твір, поділений на рядки, які римуються.

6. Відшукай і випиши з твору слова, якими автор описує:

метелика – _____

_____

_____;

гадюку – _____

_____

_____.

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору.

1. _____

_____

2. _____

_____

8. Поміркуй і запиши, чому твір Степана Мацюцького «В гостях у весни» має таку назву. Запропонуй свій заголовок.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 3

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ОСІННІЙ КЛОПІТ

Осінні місяці – це місяці, коли більшість наших птахів стає мандрівниками. Вони летять у теплі краї. Летять вони без компаса, але ніколи не зіб'ються зі свого маршруту. Ці перельоти тривають уже тисячі років, і кожен птах мандрує своїм шляхом.

Покидають нас пташки, бо голоду бояться. Багато з них спокійнісінько пережили б холодну зиму. Та їм нема чого їсти. Зникають різні комахи, зелені стеблинки рослин. Кучугури снігу заносять смачне насіння.

Чи звертали ви увагу на те, що пташки, які прилітають до нас першими, відлітають останніми?

Зозуля, соловейко, іволга, а також і ластівка зникають, ледве відчувши першу прохолоду осінніх ночей.

А жайворонки, перепілки, зяблики, шпаки – усіх можна в нас ще зустріти й тоді, коли вже біла паморозь падає на луг.

Може, думаєте, що всі птахи обов'язково відлітають у теплі краї? Ні, не всі летять. Є й такі, що мандрують пішки, а інші плывуть. Ось живе в нас такий чудовий, невтомний пішохід. Ви чули його спів, схожий на крик, улітку на луках, біля боліт і річок. Він «дере» свою пісню майже увесь день, вечір і всю ніч. Навіть дивуєшся – коли ж відпочиває цей співак? Чи в нього й горлечко не болить? А зветься цей птах – величенький, завбільшки з перепілку, тільки на довгих ногах – деркач.

Деркач вирушає в свою далеку путь пішки. Лише коли зустрічає на шляху воду – тоді летить. Бо він бігає краще, ніж літає. Проте деркач часто зимує в далекій Африці – значить і через море перелітає.

А деякі породи птахів мандрують по воді. Наприклад, норці плывуть собі, з річки в річку, до самого моря. А там декотрі з них зимують біля берегів та островів Каспійського моря, а частина перелітає аж в Африку.

Навесні всі птахи так само повертаються назад, до своєї рідної землі.

Але не тільки птахи готуються до зими. Ось кажан – він цілком спокійно почуває себе восени. Ось у дуплі старої осики його знайшов. Він висить вниз головою і безтурботно спить. Так і висітиме до самої весни, аж доки в повітрі не з'явиться стільки нічних комах, щоб було йому чим годуватись. Дуже міцно спатиме й шкідник ховрах.

Уже позаривалися в мул на дні річок і боліт жаби. Там вони й лежатимуть усю зиму. Риба на дно опускається і там лежить цілими зграями. У воді й рак знайшов собі затишну нору і зручно влаштувався в ній на зиму.

Уже поснули вужі, гадюки та ящірки. Метелики, жучки, павуки позалазили в різні щілинки, під кору дерев і там затаїлись і спатимуть до весни, якщо їх не видовбає звідти дятел або прудка, непосидюча синичка. (410 слів)

За Олександром Копиленком

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити цей твір?

- А «Людина починається з добра»
- Б «Сторінки з книги Природи»
- В «Сторінки з історії»

2. Який птах вирушає в теплі краї пішки?

- А деркач
- Б іволга
- В перепілка

3. Які птахи в теплі краї мандрують по воді?

- А зозулі
- Б норці
- В зяблики

4. Коли навесні прокидається кажан?

- А Тоді, коли повернуться до рідної землі птахи.
- Б Тоді, коли весняні ночі стануть теплими.
- В Тоді, коли з'явиться стільки нічних комах, щоб було йому чим годуватись.

5. Казка – це:

А народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події.

Б невеликий, найчастіше віршований твір повчального змісту.

В короткий поетичний твір, поділений на рядки, які римуються.

6. Які птахи відлітають у теплі краї першими? Яких птахів можна зустріти тоді, коли починаються перші морози?

---

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору.

1. _____

_____

2. _____

_____

8. Поміркуй і запиши, чому твір Олександра Копиленка «Осінній клопіт» має таку назву. Запропонуй свій заголовок.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 4

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ЗАГУБЛЕНІ РУКАВИЧКИ

Товаришів у мене багато – у школі, у нашому й сусідніх дворах. Але найбільше я дружу з Ігорем. Ми живемо в одному будинку, в одному під'їзді, на одному поверсі, навчаємося в одному класі й сидимо за однією партою. Всі кажуть, ніби ми схожі між собою – як брати. І справді: обидва біляві, кирпаті, сіроокі, в обох веснянки...

Яка в нас дружба – судить з такої пригоди.

Коли похолодало і випав сніг, Ігореві, щоб не мерзли руки, купили зелені вовняні рукавички. М'якенькі і теплі-теплі.

Я теж захотів такі самі. Мама купила й мені.

Одного разу на великій перерві ми кидалися сніжками. Як подзвонили на урок, припинили гру, вбігли в клас, глянули, а в нас обох немає по рукавичці. В мене немає правої, в Ігоря – лівої. Наступної перерви майже всім класом їх шукали. Перерили в шкільному дворі геть увесь сніг і не знайшли.

– Ну, де вона пропала? – сумував Ігор. – Тепер вдома будуть лаяти...

– І мене... – журився я.

Після того вже й учителів не уважно слухали на уроках. Усе думали про загублені рукавички і про те, як пояснити вдома, де вони поділися. Мені ще нічого. Мама, звісно, спочатку погнівається, потім пересердиться і знову купить нові рукавички. А ось Ігореві більше перепаде. В нього мама суворіша. Жаль, дуже жаль Ігоря.

«А що як віддати йому свою рукавичку? – раптом подумав я. – В нього – права, у мене – ліва. Якраз буде пара!..»

Авжеж, так і зроблю – віддам. Тоді мама нічого не визнає і не лаятиме його.

На останньому уроці я непомітно засунув рукавичку в Ігорів портфель, глибоко, на саме дно. Ото здивується він, як знайде! – тішився я. Прийде зі школи, повитягає з

портфеля книжки і зошити, тоді – зирк! – аж у ньому й друга рукавичка спокійненько лежить...

Однак вийшло зовсім непередбачене, дивуватися довелося мені.

Коли я викладав удома на стіл зі свого портфеля книжки та зошити, то разом з ними витяг і зелену вовняну рукавичку. Спершу подумав, що ми з Ігорем переплутали портфелі. Таке вже не раз було, бо вони однакові. Подивився на зошити – мої. Значить, не переплутали.

А як же тоді в мій портфель попала оця рукавичка? Адже я добре пам'ятаю, що засунув її в Ігорів портфель.

Стривай, рукавичка ж із правої руки. Тепер усе ясно!.. Виявляється, Ігор теж хотів мене виручити і поклав свою рукавичку в мій портфель. От сміхота, от комедія!..

Хапаю рукавичку і мерщій до Ігоря. Тільки відчинив свої двері, як відчиняються двері в квартирі навпроти. Я тримаю в руці зелену вовняну рукавичку, і мій друг тримає таку ж... (404 слова)

Борис Комар

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А оповідання
- Б легенда
- В казка

2. Яка пригода сталася з хлопчиками?

- А Вони кидалися сніжками і запізнилися на урок.
- Б Вони загубили рукавички.
- В Вони переплутали портфелі.

3. Де друзі загубили рукавички?

- А У під'їзді свого будинку.
- Б На шкільному подвір'ї.
- В У своєму класі.

4. Хто допомагав хлопчикам шукати рукавички?

- А їхні мами
- Б учителі
- В майже весь клас

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 4

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

СМІЛИВЕЦЬ

На вигоні – чималенький гурт дітлахів зібрався. А понад малятами височіє Віталік. Щось захоплено розказує, руками розмахує.

Підійшов і Тимко до гурту, слухає.

– Поїхали ми з татом у Гутленську пущу, – розказує Віталік. – Пуща – це великий, дрімучий ліс. Тато поставив мотоцикла на галявині, каже: «Ти збирай отут суниці, а я пройдуся по ділянці, ліс оглянущу». Ну й суниці у пущі! Завбільшки як сливи-угорки, а смачні – ну, як морозиво! Збираю я суниці, аж гульк – вовк поміж соснами стоїть. Здоровенний вовцюга, ікла з пащі стирчать, з очей іскри сиплються, шерсть на спині настовбурчилась...

Хтось із малят важко зітхнув, а в білявенької Оксанки аж бант на голові затремтів. Над вигоном залягла насторожена тиша. Тільки чути було, як хрумкає неподалік траву бичок Болобан, прип'ятий мотузкою.

– Ну, я не розгубився, миттю – до мотоцикла, – продовжував Віталік. – Схопив татову рушницю, прицілився, бабах!..

– Убив? – аж підплигнув кругленький, наче колобок, Миколка.

– Авжеж, убив би, – повільно сказав Віталік. – Та набої, на жаль, були дробові. Вовчисько як підстрибне, як дремене!.. А тут тато біжить. «Хто стріляв?» – гукає. «Це я, – кажу, – тату. Трохи вовка не вбив». – «Ну, буде з тебе справжній мисливець!» – похвалив мене тато.

Віталік обвів уважним поглядом малят і був задоволений із враження, яке справила його розповідь. Та раптом мала Оксанка запищала:

– Ой-ой, дивіться!..

Малята озирнулися й завмерли. До них, нагнувши лобасту голову, наближався Болобан. Чи йому набридло крутитися на прив'язі, а може, бджола чи оса його вжалила, і він, відірвавшись, тягнув за собою мотузок. Малята си-

понули хто куди. Бо знали, що Болобан буцається і навіть дорослим нелегко з норовистим бичком справитися.

Болобан тим часом наближався до Тимка. Підійшовши, зупинився й заревів. Тимко ледь не чкурнув услід за малятами. Та втримався.

– Биньо-биньо, биньо-биньо! – приказував лагідно й підступався ближче.

Болобан притих, але хтозна, що він задумав – битися чи миритися.

– Атож, оса тебе вжалила. Ну й розвелосся цих ос злющих, – розмовляв із бичком Тимко. – Ось ми зараз щось придумаємо...

Він зірвав лапатий листок подорожника, намочив його в дощовій калюжі й, затамувавши подих, приклеїв до припухлого місця на шиї в Болобана. Бичок здригнувся і прикрив очі білими віями. Тимко схопив мотузок і прив'язав його.

Із-за кущів, із-за ближнього паркана вигулькували малята, сходилися до Тимка. Болобан знову захрумкотів травою.

– А де ж це Віталик? – запитав хтось. Почали роззиратися, і тут Миколка-колобок аж підплигнув:

– Та он же він, на осокорі!..

Віталик сидів на товстій гілляці й гойдав босими ногами, ніби нічого й не трапилося.

– Ну й сміливець! Злазь уже! – загаласували діти.

І над вигоном покотився дзвінкий, нестримний регіт.
(402 слова)

Василь Чухліб

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

А казка

Б легенда

В оповідання

2. Де відбувалися події, описані у творі?

А у пущі

Б на вигоні

В на галявині

3. Чому зібрався великий гурт дітей?

- А** Щоб послухати розповідь Віталіка.
- Б** Щоб подивитися на бичка Болобана.
- В** Щоб погратися.

4. Хто з дітей першим побачив, що бичок відірвався?

- А** Тимко
- Б** Оксанка
- В** Миколка

5. Яке прислів'я найточніше виражає головну думку твору?

- А** Сміливому й море по коліна.
- Б** Добре того лякати, хто боїться.
- В** Хвалько язиком сьак і так, а ділом ніяк.

6. Випиши з тексту два порівняння.

---

7. Запиши назви двох літературних казок, які ти читав (читала) та їх авторів.

1. _____

2. _____

---

8. Кого з героїв твору можна назвати сміливцем? А кого – хвальком? Доведи свою думку.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 5

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ДРОВОРУБ І ЛИСИЦЯ

Натрапили якось мисливці в лісі лисицю й почали її переслідувати. Бідолашній дух її в п'яти зо страху заліз. Хоч як хитрувала вона, у яку гущавину кидалася – не могла позбутися напáсників, а вже від довгої гонитви вкрай знесилилася.

– Ох, не вірю я в порятунок! – каже лисиця, задихаючись. – Ноги не несуть, та ще й ліс порідшав... Надходить мені кінець! Як виженуть у чисте поле – тоді прощай, світе!

Аж раптом лисиця побачила між дерев дроворуба. Кинулась до нього, заплакала й проситься:

– Сховай мене, чоловіче добрий! Сховай, бо женуться за мною мисливці. Врятуй мене, зроби добре діло!

– Біжи в мою хатину, там тебе не знайдуть! – сказав дроворуб.

Помчала лисиця до хатини, вскочила в двері й зачинилася.

– Ох, не до вподоби мені схованка! – пробурмотіла. – Та що робити? Я й такої не сподівалася! Але треба поглянути, що робиться надворі. Зроблю-но я дірочку в стіні.

Розсунула вона галузки, що з них сплетено хатину, зробила шпарину, припала до неї оком і стала чекати. Серце їй калатало, дух перехоплювало, ноги підгиналися.

Аж ось за деревами показалися мисливці.

– Ой, горенько мені! – затрусилася лисиця.

Мисливці побачили дроворуба й спинилися. Чує лисиця, як один з них питає її рятівника:

– Ти не бачив, тут лисиця не пробігала?

– Ні, не бачив.

А сам простяг руку та й показує на хатину, де сховалася втікачка. На щастя, мисливці не второпали того знака чи не помітили, бо розгледілися на всі боки, поки дроворуб говорив, і одразу кинулися далі, як він замовк.

Лисиця почекала, поки вони зникли за горбом, і думає: «Тепер – мерщій до своєї нори!» Відчинила двері й хотіла чкурнути геть, навіть не глянувши на дроворуба.

– Оце так! – вигукнув той. – Уже мене покидаєш? Навіть подякувати не хочеш своєму рятівникові?!

– Віддячила б я тобі щиро, якби твої руки були в згоді з твоїми словами, – відповіла лисиця й побігла геть.

Дісталася своєї нори, а лис із лисенятами вже чекають її, виглядають, хвилюються.

– Що сталося? Де ти була так довго?

Лисиця розказала, яких жахів натерпілася. А потім сумно додала:

– Той дроворуб спершу видався мені дуже добрим. Так він лагідно говорив, що хотілося слухати й слухати. Але слова його солодкі, та вчинки ганебні. А коли чиниш зле, то чого варта солодка мова? Нічого! Тож зятямте, дітки: ніколи не шануватимуть того, хто каже одне, а робить інше. Бо судять про когось не за словами його, а за ділами. (377 слів)

Езон

Переклад В. Забаштанського й А. Чердаклі

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А легенда
- Б байка
- В оповідання

2. Чому лисиця опинилася в хаті дроворуба?

- А Тому, що хотіла врятуватися від мисливців.
- Б Тому, що підглядала за мисливцями.
- В Тому, що підслуховувала розмову дроворуба і мисливців.

3. Чому мисливці не знайшли лисицю?

- А Тому, що вона гарно сховалася.
- Б Тому, що не зрозуміли знаку, який подав їм дроворуб.
- В Тому, що вони дуже поспішали.

4. Що означає вислів *чкурнути геть*?

- А високо перестрибнути
- Б зникнути непомітно
- В дуже швидко втекти

5. Які слова можна використати для характеристики дроворуба?

- А добрий, турботливий
- Б співчутливий, милосердний
- В підступний, ненадійний

6. Випиши з твору речення, у яких розповідається про те, що лисиця стомилася і їй було страшно.

---

7. Чому лисиця не подякувала дроворубові за схованку?

---

8. Випиши з твору речення, у яких висловлено головну думку твору.

Чого вони навчають? _____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 5

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

СОБАКА ТА М'ЯСО

Якось пробігав собака повз ятку* з м'ясом. Різник саме пішов до криниці напитися води. Собака, побачивши, що різника нема, скочив до ятки, вхопив м'ясо, шаснув на вулицю й невдовзі був за селом.

«Перейду річку, – думає, – сяду на леваді та й попоїм. Там ніхто не заважатиме».

Мчав стрімголов, аж поки дістався річки. А побачивши, що ніхто за ним не женеться, стишив біг. Незабаром уже брався кладкою на той берег. На середині кладки глянув у воду – і враз зупинився.

Річка була тиха та спокійна, у воді відбивалося все, як у дзеркалі. І собака побачив там пса, багато більшого за нього, із здоровенним шматком м'яса в зубах.

«О, – подумав собака, – то, напевно, теляче стегно, бо воно вдвічі більше за те, що в мене! Коли б я його мав – половину з'їв би, а решту закопав у землю на запас. А цього шматка, що я поцупив, ледве на сьогодні стане. Жаль!»

І вже собака рушив був далі, але знов спинився.

«А що як пірнути та й забрати? Хай навіть той пес більший за мене, але ж я заскочу його зненацька; він перелякається і впустиє м'ясо. Я схоплю і втечу».

Не гаючи часу, кинув собака своє м'ясо у воду, а сам шубовснув якраз туди, де був собака з багатою поживою.

Борсався, борсався, пірнав, пірнав – але ні собаки, ні м'яса нема й сліду.

Розчарований, поплив собака до берега.

– Утік од мене, – бурмотів він. – Побачив, що я стрибнув у воду, то й дременув. Щастить же йому!

– Про кого мову ведеш, собако? – спитала сорока, що сиділа неподалік на дереві.

– Та про того пса з телячим стегном у зубах. Чи ти не помітила, куди він побіг?

Сорока зайшлася сміхом.

– А, здоров би ти був, який же ти недотепа!

– Чом це я недотепа?
– Бо там не було ніякого пса з телячим стегном. То ти сам одбивався у воді, мов у дзеркалі.
– Та невже?
– Отож-то й є. Ти бачив себе самого в річці.
– А ти не брешеш?
– Не віриш – подивися ще раз.
Собака нахилився з берега й знову побачив у воді пса.
– Ну, а тепер гавкни: побачиш, що й той гавкне... То второпав нарешті? Це твоє відображення.
Собака послухався сороки; невдовзі він прибіг назад, підібгавши хвоста.
– Правда твоя, сороко, – каже. – Марно втратив я м'ясо!
– Журись не журись, – відповіла скрекотуха, – а коли зазіхнеш на чуже, то втратиш і своє. Так тобі й треба.
(383 слова)

Езон
Переклад В. Забаштанського й А. Чердаклі

---

*Ятка – легка будівля для тимчасової торгівлі.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.
А оповідання
Б легенда
В байка
2. Чому собака опинився на кладці?
А Тому, що біг до криниці води напитися.
Б Тому, що украв м'ясо і тікав через річку.
В Тому, що хотів пірнути і скупатися.
3. Кого побачив собака в річці?
А іншого собаку
Б своє відображення
В відображення сороки
4. Що означає вислів *мчав стрімголов*?
А біг дуже швидко
Б пересувався, постійно оглядаючись
В ішов дуже обережно

5. Які слова можна використати для характеристики собаки?

А сміливий, винахідливий

Б хитрий, спостережливий

В жадібний, заздрісний

6. Випиши з тексту речення з порівнянням.

---

7. Чому сорока назвала собаку недотепою?

---

8. Яку мудру думку висловила сорока?

Поясни її мудрість своїми словами. _____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 6

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ПРОГАЯНИЙ ДЕНЬ

Мама йшла на роботу рано, до сходу сонця. Вона розбудила Петрика й сказала:

– Сьогодні в тебе почалися канікули. Але гаяти часу не можна. Ось тобі робота на сьогодні: посади біля хати дерево й прочитай цю книжку про Далекі Сині Гори.

Мама показала, де посадити дерево, поклала на стіл книжку про Далекі Сині Гори й пішла на роботу.

Петрик подумав: «Посплю ще трохи». Ліг, задрімав, потім заснув міцно-міцно і снилося йому: біля хати виросло дерево, яке він посадив, а Далекі Сині Гори стали зовсім недалекі й стоять над самісіньким ставком.

Прокинувся Петрик – ой, лишенько! Сонце вже серед неба.

Хотів зараз же до роботи взятися та й подумав: «Ще встигну...»

Сів під грушею. Думає: «Ось посиджу ще трохи та й почну».

Потім пішов у садок, ягоди їв, за метеликом ганявся, потім знову під грушею сидів.

Прийшла мати ввечері й каже:

– Показуй, що зробив, сину.

А Петрикові нічого показати. Соромно йому матері в вічі дивитися.

– Ходімо, сину, покажу тобі, що люди зробили за той день, що ти прогаяв.

Взяла мама сина за руку й повела. Підводить до одного поля й показує:

– Вчора тут була стерня, а сьогодні рілля. Тут працював тракторист. А ти байдики бив.

Підвела до колгоспного двору, показує багато-багато ящиків з помідорами й каже:

– Ці помідори вранці були на полі, а тепер у ящиках. Завтра їх повезуть у місто. Це робила я з жінками. А ти байдики бив.

Підвела до великої-великої купи зерна.

– Це зерно вранці було в колосках. Хліб скошили й змолотили, зерно привезли на тік. А ти байдики бив.

Підвела до стінки, вимуруваної з цегли.

– Тут вранці був тільки гранітний фундамент, а тепер мур стоїть. Це муляри працювали. А ти байдики бив.

Підвела до великого кам'яного будинку, зайшла з сином. На полицях – паляниці, калачі. Усе пахло хлібом.

– Це пекарня, – сказала мама. – Ці хлібини вранці були ще борошном, а тепер сам бачиш. Цілий день трудилися пекарі. А ти байдики бив.

От що таке прогаяний день. (326 слів)

Василь Сухомлинський

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?

А «Усна народна творчість»

Б «З любов'ю до рідної землі»

В «Бджола мала, а й та працює»

2. Чому Петрик не виконав дорученої справи?

А Тому, що любив рибалити.

Б Тому, що не мав почуття відповідальності.

В Тому, що любив читати книжки.

3. Що означає вислів *байдики бити*?

А вибивати м'яча

Б ходити пішки

В нічого не робити

4. Яке прислів'я найточніше виражає головну думку твору?

А Згаяного часу й конем не доженеш.

Б Усе добре у свій час.

В Гуляй, дитино, поки твоя година.

5. Як називається стародавня оповідь про виникнення світу, богів, фантастичних істот, людей, чудеса?

А міф

Б казка

В оповідання

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 6

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

НЕГАРНА ЗВИЧКА

Легенько скрипнула дерев'яна хвіртка, і на подвір'я зайшов сусідський дідусь Микола.

– Дай, Боже, здоров'я! – привітався він і лагідно посміхнувся.

– Дай, Боже, всім! – відповів од хлівця Мишків дідусь Іван і ступив сусідові назустріч.

Мишко, що сидів під крислатим горіхом, полишив їсти з мисочки вишні й відсунувся на край лави, звільняючи для дідусів місце. Він дуже любляв слухати розмову дорослих, але мав негарну звичку безцеремонно в неї втручатися.

Тим часом дідусі посідали на лаві й завели мову спочатку про те, яким спекотним видалось цьогорічне літо, потім про пасіку. А далі дідусь Іван почав розповідати про поливальну систему, яку він надумав змайструвати, щоб поливати город.

– А я вчора у тітки Ганни був. Вона мене ситром напувала, – втрутився Мишко.

Але дідусь продовжував свою розповідь, навіть не глянувши на онука. Мишко перечекав якусь мить і знов сказав:

– Наш Мурчик десь носа подряпав, і мама каже, що він горе-мисливець.

Проте Мурчиків ніс теж не зацікавив дідусів: вони й далі розмовляли про своє.

Мишко образився: «Чого це вони не звертають на мене уваги?» – сердито подумав він, смикаючи то одного дідуса за рукав, то другого. Однак вони його наче не чують.

«Але ж вони один одного чують! – подумки з обуренням відзначив хлопчик. – Про город чують, про бджіл чують. А про Мурчиків ніс – ні!» І Мишко, набравши повні груди повітря, вигукнув:

– Учора Максимко, що їхня хата біля криниці, ліз через паркан і штани подер!

Однак і ця новина не справила на дідусів ніякісінького враження.

– Ви чуєте?! – несамовито заволав Мишко, – Максимко штани-и-и подер!

І тут дідусь Микола, роззирнувшись довкруги, питає в дідуся Івана:

– А де це твій Михайло? Щось я давненько не чув його й не бачив. Він у вас не з тих, що язик, мов лопата, і строчить, як з автомата. Либонь, зараз десь при цікавому ділі?

Од цих слів очі в Мишка округлились, як блюдця, і рот став круглим, наче бублик. Він мовчки зсунувся з лави і, присоромлений, потюпав до хати. (316 слів)

Оксана Кротюк

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?
А «Школа ввічливості»
Б «Поетична світлиця»
В «З любов'ю до рідної землі»
2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?
А від імені Мишка
Б від імені автора
В від імені дідуся
3. Що означає вислів *безцеремонно втручатися в розмову*?
А голосно кричати
Б перебивати людей, що спілкуються
В махати руками
4. Яке прислів'я найточніше виражає головну думку твору?
А Наговорив стільки, що й у шапку не збереш.
Б Менше говори – більше діла роби.
В Знай, коли сказати, а коли мовчати.
5. Як називається пізнавальний твір, у якому доступно розповідається про досягнення науки, техніки, культури?
А науково-популярне оповідання
Б байка
В легенда

6. Віднови послідовність подій у творі. Простав цифри в порожні клітинки.

- Мишко сидів під крислатим горіхом.
- На подвір'я зайшов дідусь Микола.
- Присоромлений Мишко потюпав до хати.
- Дідусі завели мову про різні справи.

7. Хто сказав ці слова: «Язик, мов лопата, і строчить, як з автомата»?

Про кого це сказано? Чому? _____

---

8. Які поради ти можеш дати Мишкові? Запиши.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 7

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ЯК Я СТАВ ВІДМІННИКОМ

Я не вірю ні в які чудеса. На відміну від моєї сусідки по парті Каті Мишки. Вона навіть вважає, що й сама вміє трохи чаклувати. Звісно, я в цьому сумніваюся. Але помічав, що коли Катя не хоче, щоб її викликали до дошки, вона щось шепоче собі, і її не викликають.

Якось Катя сказала мені:

– Півнику (прізвище у мене таке), хочеш одержати одинадцять балів з української мови?

– Я знаю, що це неможливо, – відповів їй, – тому про таке й не мрію.

– А якщо я тобі допоможу? – не вгавала Мишка.

– Почаклуєш? – запитав я.

– Авжеж, тільки ти повинен виконати всі мої умови. І якщо у твоєму щоденнику з'явиться одинадцятка, то віддаси мені свій брелок для ключів.

Я погодився. Бо впевнений, що швидше вся школа ходитиме на головах, ніж Леся Степанівна виведе в журналі навпроти мого прізвища одинадцять. Мишка загадала мені на завтра вивчити параграф 27 і розповісти їй. Наступного дня після уроків вона прискіпливо питала мене, ще й диктант примусила написати.

А в п'ятницю був урок української мови. Я, чесно кажучи, хвилювався і не насмілювався підняти руку. Допомогла Катя, вона весь час штовхала мене в бік, аж поки Леся Степанівна не запитала її:

– Мійшко, ти хочеш до дошки?

– Ні, це не я, а Сашко Півник хоче.

– Ну що ж, Півнику, йди відповідай, – сказала вчителька.

І я пішов. Коли я розповідав, Леся Степанівна здивовано дивилася на мене. Потім сказала:

– Півнику, я приємно вражена і із задоволенням ставлю тобі одинадцять балів.

Коли я сів за парту, Мишка одразу ж прошепотіла:

– Віддавай брелок, ти обіцяв.

А я не сперечався.

Через кілька днів Мишка знову запитала мене:

– Одинадцять балів з природознавства хочеш?

– Це теж можливо? – засумнівався я.

– Авжеж! – відповіла Мишка впевнено.

І все повторилося. Я вивчив параграф з природознавства. Мишка знову вимогливо перевірила, я одержав гарну оцінку. А потім почав отримувати одинадцятку за одинадцяткою.

Довелося віддати Мишці свій рожевий фломастер, гумку і ще багато чого. Зате в наступному семестрі я став відмінником.

У чаклунство я не вірю, але пояснити те, що сталося, не можу. Спробуйте ви. (350 слів)

За Ольгою Бусенко

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

А народна казка

Б літературна казка

В оповідання

2. Хто головний герой твору?

А Сашко Півник

Б Катя Мишка

В Леся Степанівна

3. Яким був учень Сашко Півник?

А лінивим, байдужим

Б здібним, але невпевненим

В наполегливим, упевненим

4. З якого предмета учень Сашко Півник отримав першу гарну оцінку?

А української мови

Б математики

В природознавства

5. Визнач головну думку твору.

А Знання – найбільша цінність.

Б Учатися ніколи не пізно.

В Тільки наполегливою й старанною працею можна досягти успіху.

6. Встанови відповідність між назвою літературного жанру та його визначенням.

Скоромовка –	•	•	короткі влучні народні вислови повчального характеру, часто римовані.
Легенда –	•	•	жартівливий вислів, складений з важких для швидкої вимови слів.
Прислів'я –	•	•	твір-переказ про події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою.

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору.

1. _____

_____

2. _____

_____

_____

8. Поміркуй і запиши, чи справді хлопчикові допомогло чаклунство. А що, на твою думку, допомогло йому стати відмінником?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 7

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЧИМ ХАТА БАГАТА

Визолотило сонце лани. Скрізь розпросторився густий гарячий дух стиглого зерна.

Денисків тато і днює й ночеє в полі. Він у комбайнерів за бригадира, і роботи в нього у час жнив – непочатий край.

Дениско так, бува, скучить за татом, що більше й витерпіти несила. Тож відпроситься в домашніх, осідлає замість коня довгу лозину – й бігцем на лан. Перетне ріденький лісок, за ним ярок та смугу колючої стерні*, і вже ось він, у кабіні татового комбайна, що пливе по безмежному жовтому морю.

– Це добре, що ти допомогти прийшов, – пригладжує Денискові непокірного чубчика тато. – Тут, брат, поспішати треба, бо врожай не той, що в полі, а той, що в морі. Як думаєш, упораємо за сьогодні цей лан?

– Щось йому ні кінця ні краю, – з непевністю в голосі каже Дениско.

– Не питає добрий жнець, чи широкий загонець, – усміхається тато й, підморгнувши синові, додає: – Очі роботи лякаються, а руки роблять...

Так, перемовляючись та жартуючи, вони і жнивують, поки сонце не похилить до обрїю і не ляже на землю передвечірня сутїнь**.

Частенько в цей час приходять по Дениска бабуня. Та не з порожніми руками, а з повним кошиком ще теплих піріжків, з баночкою липового меду і бідончиком квасу чи узвару.

Тато зупиняє комбайна, подає знак своїм хлопцям, щоб усі ставали на підвечірок. І тут-таки купа обмолоченої соломи обертається на скатертину-самобранку. Призволяються комбайнери пирогами, найласіші шматки Денискові підсовують. А бабуня припрошує:

– Їжте, любі женчики, їжте. Чим хата багата, тим і рада.

– Е, бабо Насте, ваша хата не тільки пирогами багата, – весело усміхається Степан, високий парубок, що любить підкидати Дениска мало не під самісіньке небо. – Он який у вас хлібороб росте! Не хлопець – золото. Якби не Дениско, ми б сьогодні й половини не зробили. Недарма кажуть, що нива потребує доброї погоди, доброго насіння та доброго робітника.

Дениско опускає долу очі, бо не звук, щоб його хвалили. Якийсь час мовчки вминає пиріжок з яблуками, а тоді каже баском:

– Зараз мені вже додому треба. А завтра я знов прийду. Буду щодня вам допомагати, поки весь лан не вижнемо.

І, взявшись з бабунею за руки, вони повертають у бік запнутого вечірнім серпанком*** села. (346 слів)

Анатолій Григорук

---

*Стерня – поле, на якому зібрані хлібні рослини й залишилися лише зрізані біля кореня їх стебла.

**Сутінь – напівтемрява, що настає після заходу сонця.

***Серпанок – легка, подібна до туману поволока, яка обмежує видимість.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А казка
- Б оповідання
- В легенда

2. Хто є головним героєм твору?

- А Дениско
- Б бабуся Настя
- В Денисків тато

3. Які слова можна використати для характеристики Дениска?

- А лінивий, байдужий, сонько
- Б балакучий, веселий, хвалько
- В люблячий, скромний, працьовитий

4. Кому віддавали найласіші шматки пирога?

- А парубкові Степану
- Б Денискові
- В бригадирові комбайнерів

5. Визнач головну думку твору.

А Любов сина до тата.

Б Працьовита дитина – гордість батьків.

В Важка і необхідна хліборобська праця.

6. Встанови відповідність між назвою літературного жанру та його визначенням.

Байка –	•	• короткий поетичний твір, поділений на рядки, які римуються.
Небилиця –	•	• невеликий, найчастіше віршований твір повчального змісту.
Вірш –	•	• твір, у якому описано те, чого в житті не буває.

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору.

1. _____
_____

2. _____
_____
_____

8. Напиши, як ти розумієш вислів «Не хлопець – золото».

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 8

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ЧЕРВЕНЬ

Ось він і прийшов, Червень довгожданий! Не тільки сам прийшов, а й літечко красне привів із собою.

І вже з першого дня так заходівся Червень у роботі, що й спочити йому ніколи. То він у ліс, то в сад, то в поле, а то в городи. Сорочка червона на нім розхристана, чубок розпатланий, а штани – геть усі візеленив. У руці Червень тримає пензлика червоного.

– Тхі-і-і... – радіє суниця під зеленою парасолькою. – І мене пензликом мазнув, шкода тільки, що з одного боку.

– Нічого, з другого сонечко почервонить, – заспокоїла її сусідка.

Тільки-но прошелестів Червень садом вишневим, як тут і вишні враз почервоніли, а за ними голівки конюшини. На схилах балонок та на узліссях червоні маки, а в лісі то там, то тут виструнчилися рядочками гриби маслюки.

І городів зараз не впізнаєш – такі гарні стали. З краю в край, через увесь город, довгими рівненькими рядочками простяглися буряки, розкинула листочки кукурудза, а льон так висинився, поки в небо дивився, що тепер не знати, де небо, а де льон. Зацвіла картопля і білим цвітом, і синеньким теж...

У полі зараз хліба колосіють*, і вже порозвішував Червень на кожному колосочку тендітні квіти-молоточки.

А у пташок тепер клопоту більше, ніж у кого: діточки маленькі з ячок вивелися.

А Червень усе працює. Вже й рукава засукав, уже й дихається йому жарко-жарко...

– Спочинь, місяцю-брате, хоча б часинку!

– А я краще дощика покличу! – гукає Червень і зводить стомлені руки над синьою хмарою:

– Іди, іди, дощику, зварю тобі борщику в новенькому горщику, поставлю на дубочку. Дубочок схитнувся, а дощик линувся: цебрóm**, відром, дійничкою над лісом і шпеничкою!..

І ввечері, і цілісіньку ніч накрапав теплий літній дощ.
За тим дощем і ніччю темною ніхто й не помітив, як пішов від нас місяць червень. Місяць-трудоарик у червоній сорочці. (289 слів)

За Юрієм Старостенком

---

*Колосіють – стебла викидають колоски.

**Цéбер – велике дерев'яне відро.

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?
А «Рідний край»
Б «Пори року»
В «Дивовижні пригоди»
2. Яким словом можна замінити виділене слово у виразі *чубок розпатлáчений*?
А підстрижений
Б пофарбований
В незачесаний
3. Чому в Червня сорочка розхристана і чубок розпатлчений?
А Тому, що в нього багато роботи.
Б Тому, що він закликає дощик.
В Тому, що йому жарко.
4. Чому в пташок додалося клопоту в червні?
А Тому, що важко знайти корм.
Б Тому, що пішов дощ.
В Тому, що вивелися пташенята.
5. Які слова найточніше характеризують Червень?
А суворий, мовчазний
Б розумний, балакучий
В працьовитий, завзятий
6. Випиши з тексту слова і словосполучення, за допомогою яких автор описує Червень як живу істоту.

7. Випиши з тексту рядки, де розповідається про те, як Червень змінив вигляд:

саду – _____

_____ ;

лісу – _____

_____ .

поля – _____

_____ .

8. Прочитай уважно вірш.

ЧЕРВЕНЬ

По доріжках, по галявах
червень скаче, хлопчик жвавий.
Зробив з мачку капелюшок,
натягнув до самих вушок.
Із шовкової травички
зробив пензлик невеличкий.
Де лиш пензликом торкнеться —
все рум'янцем враз візьметься.
Вишні в листі червоніють,
в полі маки пломеніють,
і в сестрички-полунички
рожевіють круглі щічки.
Все навкруг як жар палає,—
гарну фарбу хлопчик має! (55 слів)

Галина Могильницька

Що спільного у творах Юрія Старостенка «Червень» і Галини Могильницької «Червень»?

_____
_____
_____

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 8

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЧОМУ ЛИПЕНЬ ЛИПНЕМ НАЗВАЛИ

Було тихо й спекотно. Над водою бабки літали, на кущах ягоди червоніли, понад квітами бджоли гули, сікнектар збирали. Усе було так, як повинно бути в місяці липні.

Ото тільки сам Липень був чимось незадоволений. Сонце яскраве-преяскраве, небо чисте, безхмарне, а Липень хмурився.

– І чого мене так назвали? – думав він. – Незрозуміло. Всі брати-місяці правильно звуться. Січень – снігом січе, Травень – трави жене, Жовтень – лист фарбує. Чому ж мене Липнем назвали? Може, спитати кого-небудь?

Побачив пташку й питається:

– Скажи, будь ласка, як тебе звать-величають?

Нічого не відповіла пташка, за мухою погналася, кинулась праворуч, кинулась ліворуч, клацнула дзьобом – і немає мухи.

– Мухоловка, – здогадався Липень.

Бачить, у лісі, біля берези, гриб росте, ніжка струнка, шапинка темно-бура.

«Цікаво, – думає Липень, – може його теж неправильно назвали, дай-но спитаю».

Нічого не відповів гриб, під березою сховався.

– Підберезник, – здогадався Липень.

Дивиться він, у тому ж лісі, на низеньких кущиках, ягоди чорніють. Не питаючи, відразу дотямив – чорниця визріває.

– Усіх, усіх як треба звать, – зітхає Липень, – тільки чому мене Липнем назвали?

– Липнеш до всіх, от і назвали, – пробурчав старезний Пенюк, що куняв собі на прогрітій сонцем галявинці.

– Он воно що, – обурился Липень, – липну до всіх...

І стало йому гірко, тяжко від такої несправедливості. Зітхнув бідолаха. А навкруги так гарно, сонце яскраве, повітря духмяне, чи то медом пахне, чи то липа цвіте...

– Липа цвіте? Так, справді липа цвіте... От воно що, – зрадив Липень, – тому мене й Липнем назвали, що в цей час липа цвіте, а бджоли з липового цвіту мед збирають, який у народі називають «липцем».

Над водою бабки літали, на кущах ягоди дозрівали, понад квітами бджоли гули, а на узліссі липа цвіла. Усе було так, як і повинно бути в місяці липні. (281 слово)

За Іриною Прокопенко

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?
А «Веселі пригоди»
Б «Рідний край»
В «Пори року»
  2. Якими словами можна замінити вислів *липнеш до всіх*?
А *тулишся до всіх*
Б *пристаєш до всіх*
В *розмовляєш з усіма*
  3. Чому Липень хмурився і був незадоволений?
А Тому, що понад квітами бджоли гули.
Б Тому, що гриб під березою сховався.
В Тому, що він не розумів, чому його так називали.
  4. Кому з дійових осіб твору належать слова: «Липнеш до всіх, от і назвали»?
А старому пеньку
Б грибу-підберезнику
В пташці-мухоловці
  5. Які слова найточніше характеризують Липень?
А веселий, сміливий
Б добрий, щедрий
В допитливий, спостережливий
  6. Випиши з тексту слова і словосполучення, за допомогою яких автор розповідає про Липень як про живу істоту.
-
-

---

7. Закінчи речення.

Пташку назвали мухоловкою тому, що _____

Гриб росте під березою, тому _____

На куці чорні ягоди, через це _____

---

8. Прочитай уважно твір.

ЛИПЕНЬ

Аж ось позолотили липи –
так рясно цвіту на гіллі!
До нас прибув засмаглий липень
в новім солом'янім брилі.
То жито липневі у полі
дало соломи для бриля...
Прив'яло листя на тополі,
від спеки аж пашить земля!
А сонце сипле й сипле стріли –
рожево-жовті промінці.
Уже стоять жита доспілі
і досягають пшениці. (52 слова)

Марія Познанська

Що спільного у творах Ірини Прокопенко «Липень» і Марії Познанської «Липень»?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 9

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ОН ЯК БУВАЄ

Андрійко дуже зрадів, коли над вікном, що виходило на балкон, ластівки облюбували собі куточок під домівку. Він не раз спостерігав, як пташки у дзьобах звідкілясь носили болото, соломинки і, немов справжні муляри, будували собі овальне гніздечко.

Щоранку хлопчик прокидався від голосного ластів'ячого щебету. Вибігав на балкон і радісно вітався:

– Доброго ранку, ластівочки!

І пташки ніби розуміли його мову, бо ще голосніше співали.

Одного разу, коли мама господарювала на кухні, а батько пішов до магазину, Андрійко вийшов на балкон. Здивувався, що вже не чути пташок. Потім пригадав, як кілька днів тому тато казав, що скоро в гнізді будуть маленькі ластів'ята. Почав допитуватися в нього, чи можна буде їх побачити, і тато запевнив, що пташенята самі виглядатимуть з гнізда. Тепер же треба менше бувати на балконі, щоб не лякати їхніх батьків.

«А що коли я зазирну в гніздо? Це ж зовсім невисоко. І якраз птахів немає, мабуть, полетіли кудись. Що там у гнізді? Може, вивелися маленькі ластів'ята?» – подумав Андрійко.

Він швиденько виніс стілець, став на нього і рукою торкнувся гнізда. Аж раптом звідти з відчайдушним криком вилетіла ластівка. Хлопчик з переляку ледве не впав зі стільця. Десь узялася ще одна птаха – і закричали, затужили вони на весь білий світ. Андрійкові злізти б зі стільця, піти геть, однак цікавість перемогла, як це часто з ним бувало. Він став навшпиньки, дотягнувся до гнізда і хотів засунути в отвір пальці. Та ластів'яча хатина раптом відірвалася від стіни і впала.

Хлопчик кинувся до понівеченого гнізда і злякано закричав:

– Ой мамочко, таточку, рятуйте-е-е!

На крик прибігла з кухні мама, з'явився задиханий тато. Обоє осудливо дивилися на Андрійка, а той плакав гіркими сльозами над побитими пташиними яєчками.

Чи не вперше його ніхто не втішав. (282 слова)

Микола Магера

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.
А оповідання
Б народна казка
В авторська казка
2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?
А від імені Андрійка
Б від імені автора
В від імені мами
3. Де ластівки звили гніздечко?
А над вікном магазину
Б над вікном, що виходило на балкон
В над вікном, що в кухні
4. Що зробив хлопчик ластівкам?
А допоміг збудувати їм гніздечко
Б прогнав їх із гніздечка
В зруйнував їхнє гніздечко
5. Яке прислів'я виражає головну думку твору?
А Нічого не руйнуй і братів менших шануй.
Б Горобець – молодець, а ластівка краща.
В Одна ластівка весни не принесе.
6. Які слова дібрав автор, щоб передати горе птахів? Запиши.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 9

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ВАСИЛЬКО-ЗАБУДЬКО

– Знову забув? – ледве не плачучи запитав Семен. – Я слово дав у бібліотеці книжку не затримувати!

– Завтра обов'язково принесу. Пробач, будь ласка...

Василько завжди так ввічливо, так щиро просив вибачення, що довго на нього ніхто не гнівався. Штовхне дівчинку так, що вона аж у сльози. Враз руку до серця притисне:

– Пробач, будь ласка! Я ненароком! Більше ніколи не буду!

Дівчинка шморгне носом і побіжить далі. А потім увесь день розповідає своїм подругам:

– Цей Василько такий ввічливий, такий ввічливий...

А Василько за хвилину вже іншій дівчинці ніжку підставить. І враз своє улюблене: «Пробач, будь ласка!» Помітили хлоп'ята, що дедалі частіше він промовляє: «Вибач, будь ласка!» То уроки не зробив, то запізнився, то товариша підвів... І щоразу, мов приказка:

– Пробач, будь ласка, я більше не буду!

Зрозуміли однокласники, що Василько – ввічливий хуліган. Треба його негайно провчити! Наступного дня на першій перерві Грицько, пробігаючи повз Василька, досить сильно штовхнув його.

– Ти чого? – здивувався Василько.

– Пробач, будь ласка! – приклав до серця руку Грицько.
– Я більше не буду.

– Гм... – розгнівався Василько – Так, не будеш? – І враз ледве не впав від поштовху Сашка.

– Я, здається, тебе зачепив? – запитав хлопець. – Пробач, будь ласка! Я більше не буду.

Так почалися страждання Василька.

То йому забули повернути зошит, то хтось потягнув щоденник, то куртки переплутав... І всі перед ним вибачалися, обіцяли, що більше не будуть, а на наступній перерві все починалося спочатку.

Якось, виходячи зі школи, Василько зачепився за чийсь ногу і влетів у снігову кучугуру. Десь згори він почув ввічливе: «Пробач, будь ласка».

А коли він виліз та обтрусився, то побачив, що його портфель висить на дереві, а на ньому крейдою написано: «Пробач, це випадково. Більше не будемо». (270 слів)

За Борисом Приваловим

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А казка
- Б легенда
- В оповідання

2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?

- А від імені автора
- Б від імені Василька
- В від імені Семена

3. Чому однокласники образилися на Василька?

- А Бо Василько був ввічливим хуліганом.
- Б Бо Василько був добрим тільки до дівчаток.
- В Бо Василько всіх обманював.

4. Які риси характеру притаманні Васильку?

- А хитрість і впертість
- Б безвідповідальність і нахабність
- В чемність і доброзичливість

5. Які слова найточніше виражають головну думку твору?

- А Добрим жити на світі веселіше.
- Б Лише чужими очима можна побачити свої недоліки.
- В Вихованість – це не тільки ввічливі слова, а й добрі справи.

6. Де відбуваються події, про які розповідає автор?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 10

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ВИШЕНЬКИ

Жив собі на світі бідняк. І був у нього син – Янош. Та такий ледачий був Янош, такий лежебока, що й розповісти не можна. Цілісінький день лежить, з боку на бік перекидається. Скажеш зробити що-небудь – пальцем не поворухне, бровою не поведе.

Якось сказав батько синові:

– Ходім, сину, подивимось, що на білому світі робиться.

І рушили вони в путь-дорогу.

Йшли вони, йшли, і раптом бачить Янош: підкова лежить – корисна річ! Підняв би її Янош, так от біда – нагнатися ліньки. А батько його не полінувався – нагнувся, підкову підняв і заховав собі за пазуху.

Незабаром прийшли вони в село. Зайшов батько до крамниці і продав крамареві підкову. Дав крамар біднякові за підкову цілий гріш*. Пішли вони далі.

А сонце високо в небі. Янош то на небо гляне, то озирнеться навкруги, чи нема поблизу села або якої корчми**. Уже й полудень настав і обідати давно час. Ох, як їсти хочеться Яношу, сил немає!

Увійшли вони ще в одне село. Ідуть вулицею. По боках – хати, а на них димарі стирчать. Зрадів Янош! Та, мабуть, рано ще було радіти: димарі стирчать, а диму над ними нема. Всі вже пообідали. Зрозумів бідолаха Янош, що піде він звідси, облизня піймавши.

Сумний ішов він селом, навіть на перехожих не дивився. Раптом на базарному майдані побачив Янош віз із вишнями.

– Батьку, батьку! – загукав він. – Подивись-но, вишні! Аджє гріш у тебе є?

– Є, – сказав батько і підійшов до воза.

Зрадів Янош, коли за гріш насипали їм цілу хустку ягід. Та рано ще було радіти. Батько зав'язав хустку вузлом і пішов далі.

Поплентався за батьком і Янош. Жде не діждеться, коли посідають вони під деревом, у затишку, та досхочу наїдяться вишеньок. А батько мовчить і йде далі.

От зійшли вони зі шляху. Пішли чистим полем: навкруги трава і квіти.

Ішов-ішов Янош за батьком, раптом бачить: упала вишенька на траву, лежить у зеленій траві, виблискує. Янош нагнувся, схопив вишеньку і в рот. Ой, до чого ж добра! Соковита, м'ясиста, запашна!

Дивиться – знову вишенька впала на траву. Знову нагнувся Янош, підняв її і з'їв.

А старий іде-йде мовчки та ненароком і кине з хустки крізь дірочку вишеньку на траву. Одну загубить, другу, третю...

Янош усі ягоди з'їв. Трохи перебив голод. Тоді батько оглянувся та й каже:

– Бачиш, синку, тобі ліньки було раз нагнутися за підковою, а довелось дев'яносто дев'ять раз нагинатися, вклоняючись кожній вишеньці.

Отак воно завжди буває з ледарями. (390 слів)

---

*Гріш – дрібна монета.

**Корчма – шинок.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А міф
- Б казка
- В легенда

2. Що полінувався підняти Янош?

- А гріш
- Б підкову
- В вишеньку

3. Що купив батько за гріш?

- А обід
- Б віз вишень
- В хустку вишень

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 10

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ВІТЕР І ВИХОР

У глибокому яру, куди й сонце ледь проникає, дрімав собі Вітер. Попрохали в нього рослини в полі, трави на луках, дерева в лісі, щоб полетів він до синього моря та пригнав дощову хмару, бо знемагають вони від спеки.

Вилетів Вітер з яру – а назустріч йому Вихор.

– Гей, Вихоре! – гукнув Вітер, – приєднуйся до мене, подамося до моря, приженемо хмару.

– Ет, мені й тут добре, – хмикнув Вихор і помчав шукати нових розваг. Вилетів він на баштан, жартуючи, позв'язував огудиння кавунів та динь, роздмухав солому на курені. З куреня вибіг баштанник і став сваритися. Вихор схопив у нього з голови солом'яного бриля і закружляв із ним над баштаном.

– Хо-хо-хо! – сміявся Вихор і крутив брилем.

Та врешті це йому набридло, і він кинув бриля прямо баштанникові на лисину.

Після цього Вихор покушпелив по дорозі, здіймаючи стовп куряви, а корови, що паслися неподалік, чмихкали й невдоволено хитали головами.

Вихор повернув на пшеничне поле.

– Розбиш-шака з'явився, розбиш-шака! – шепотіли зелені колоски й пригиналися до землі.

А Вітер тим часом летів до моря. Він відчував, що сили в нього збавляється і слід було б спуститися на землю, передихнути. Але Вітер казав собі: «Кріпись! Треба хутчіше долетіти до моря, поки інші вітри не порозбирали дощових хмар».

Ну, а Вихор? Той уже розгулював лугом. Зачувши, що він летить, ховалися по норах миші, нишкли коники-стрибунці, хилилися долу трави. І хоч багатьом пощастило сховатися від Вихора, та все ж дехто потрапляв у його крутьоло...

Піднявши сторчма все живе в лузі, Вихор вирішив прогулятися лісом. Край лісу стояв старий дуб-велетен, а обіч нього – молоді дубки, його сини й онуки.

Вихор летів прямо на них, не звертаючи.

– Дорогу! Дорогу! – галасував він. Та дуби були незворушні.

– Ну, зараз ви пожалкуєте! – напружився Вихор, розігнався і... тільки зойкнув, налетівши на могутні груди старого дуба.

Саме цієї миті вернувся з моря Вітер. Він пригнав дощову хмару. І враз на поблякле від спеки листя, на трави, на жита-пшениці сипонули життєдайні прохолодні краплі.

– Спасибі Вітрові! – зраділи дерева. – Це він приніс нам цілющий дощ!

– Спасибі Вітрові! – долинуло з баштану і з пшеничного поля.

– Спасибі Вітрові! – котилося лугом.

А стомлений Вітер полетів до глибокого яру. Йому треба було перепочити, набратися сили. Бо завтра знов чекає на нього робота: крутити вітряки на пагорбах, запилювати соняхи в степу, напинати вітрила на човнах. Та хіба мало гарних справ у Вітра! (381 слово)

Василь Чухліб

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А оповідання
- Б легенда
- В казка

2. Що попросили рослини у Вітра?

- А Щоб захистив їх від Вихора.
- Б Щоб пригнав дощову хмару.
- В Щоб позв'язував огудиння кавунів і динь.

3. Чому Вітер поспішав?

- А Утікав від розваг Вихора.
- Б З куреня вибіг баштанник і став сваритися.
- В Хвилювався, щоб інші вітри не порозбирали дощові хмари.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 11

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ВИТІВКИ СТАРОЇ ЗИМИ

Розгнівалася стара Зима: задумала вона все живе знищити.

Перш за все вона стала до пташок добиратися: набридли їй вони своїм криком та вереском.

Дихнула Зима холодом, зірвала листя з лісів та гаїв і розкидала його по дорогах. Нема куди пташкам сховатися: почали вони зграйками збиратись, думу думати. Зібралися, покричали і полетіли за високі гори, за сині моря, в теплі краї. Залишився горобець, та й той під стріху заховався.

Бачить Зима, що пташок їй не догнати, – і накинулася вона на звірів. Запоробила снігом поля, завалила кучугурами ліси, одягла дерева льодяною корою і посилає мороз за морозом.

Ідуть морози, один від одного лютіший, з ялини на ялину перестрибують, потріскують та поляскують, тварин лякають.

Не злякалися звірі: в одних – шуби теплі, інші в глибокі нори поховалися; білка в дуплі горішки гризе, ведмідь у лігві лапу смокче; зайчик, підстрибуючи, гріється. А коники, корівки, овечки давним-давно в теплих хлівах готове сіно жують, тепле пійло п'ють.

Дуже озлилася Зима – до риб вона добирається: посилає мороз за морозом, один від одного лютіший.

Морозці бадьоро біжать, молоточками дзвінко постукують, по озерах, по річках мости мостять.

Замерзли річки та озера, але тільки зверху, а риба вся вглиб пішла: під крижаною покрівлею їй ще тепліше.

«Ну, заждіть, – думає Зима, – дійму я людей», – і шле мороз за морозом, один від одного лютіший.

Затягли морози вікна льодяними візерунками, стукотять і в стіни, і в двері, аж дерево тріщить.

А люди затопили пічки, печуть собі млинці гарячі та над Зимомою посміюються. А як доведеться комусь по дрова в ліс

їхати, вдягнеться він у кожух, тепле взуття, рукавиці теплі надіне та як візьметься сокирою махати, аж парко стає.

А найбільше образилася Зима, що їй малі дітлахи її не бояться. Катаються собі на ковзанах, на санчатах, у сніжки граються, баб ліплять, гори будують, водою поливають та ще їй мороз закликають: «Ну-бо, допоможи!».

Вщипне Зима в люті одного хлопчика за вухо, другого за ніс – аж побіліють, а хлопчик ухопить снігу та їй ну терти – і розгориться в нього обличчя, як вогонь.

Бачить Зима, що ніхто її не боїться, заплакала від злості. З усіх стріх зимові сльози закапали... Видно, Весна недалеко! (348 слів)

Костянтин Ушинський

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?
А «Оповідання»
Б «Казки народів світу»
В «Літературні казки»
2. На кого найбільше образилася Зима?
А На горобця, бо він не полетів у теплі краї.
Б На рибу, бо вона вглиб пішла: під кригою їй тепліше.
В На малих дітлахів, бо її не бояться.
3. Чому Зима заплакала від злості?
А Бо ніхто її не боїться.
Б Бо люди затопили пічки.
В Бо не злякалися її звірі.
4. Визнач головну думку твору.
А Дихнула холодом Зима.
Б Не бояться дітлахи Зимы.
В Скільки б Зима не лютувала, Весна все одно настане.
5. Як називається невеликий за розміром розповідний художній твір, здебільшого про одну чи кілька подій у житті людей, тварин?
А казка
Б оповідання
В байка

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 11

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ДВІ БІЛОЧКИ

Жили в густому лісі дві білочки. Однаково гарні, пухнасті, прудкі. Тільки не однакової вдачі. Бо одна з них увесь день трудилася: збирала горішки, гриби, жолуді і все складала у своєму дуплі.

А друга була зовсім недбайлива. Цілими днями тільки їй роботи, що стрибати, лякати пташок у гніздах або сидіти без діла й свистати на весь ліс. А схоче попоїсти – не журиється. Тож влітку всюди їжі повно! То горіх, то жолудь, то шишки. Поїсть, що є, – та й знову скаче весела, сита.

Тим часом перша білочка наносила собі в дупло харчів. І вже заздалегідь устелила свою хатинку мохом і сухим листям, щоб було тепло та м'яко взимку. Гарна була господиня.

Так пройшло літо, в одній білочки – у праці й клопотах, а в другій – в іграх.

Минула дощова осінь. Прийшла холодна зима. У лісі стало сумно й пусто: ні листячка, ні грибів, ні горішків. Тільки мороз і вітер, що снігами мете.

Сидить у тепленькому дуплі працююча білочка й гадки про біду не має. Все літо працювала, щоб зимою спокійно відпочити. І м'яко їй, і тепло, і з'їсти є що.

Та не так жилося ліній білочці. У її дуплі харчів на зиму нема, ані одного горішка! Тільки холодний вітер по хатині свище, гуляє.

Сидить бідна білочка голодна, змерзла, в клубочок звилася. Кинеться по лісі туди, сюди, нічого нема – усе замерзло. Хоч умирай з холоду та голоду!

Аж згадала нещасна білка свою старанну, роботящу сусідку та й думає: «Піду я до неї. Може, допоможе, у неї гори припасів».

Іде вона до сусідки та несміло стукає в двері.

Відчинила дбайлива білка двері, як поглянула на нещасну, худючу сусідку, то відразу все зрозуміла.

– Прощу, сідай, саме на обід потрапила! Чим хата багата... От зігрійся трохи в моху, а я приготую тобі горішків і жолудів... На, їж на здоров'ячко. Та й разом зі мною живи.

Засоромлена білка почала говорити:

– Але ж я не заслужила на таку доброту. Я ціле літо гуляла.

– Нічого, – каже друга, – тепер ти також будеш дбати так, як я. Ти ж зрозуміла тепер, що без праці нема добра! Будемо разом працювати і разом жити.

І відтоді жили білочки разом. А ліниву білку біда навчила працювати. Найближчого літа вона стала старанною і принесла великі припаси харчів до спільної хати.
(366 слів)

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?

А «Казки»

Б «Байки»

В «Оповідання»

2. Чим обидві білочки були схожі?

А Вони були ледачі, недбайливі й безтурботні.

Б Вони були дбайливі, працювиті й старанні.

В Вони були гарні, пухнасті й прудкі.

3. Що схвалюється у творі?

А спритність і сміливість

Б працювитість і дбайливість

В доброта й милосердя

4. Визнач головну думку твору.

А Не тяжка робота, коли до неї охота.

Б Тяжко тому жити, хто не хоче робити.

В Як робити дружно, не буде сутужно.

5. Як називається невеликий, найчастіше віршований твір повчального змісту?

А байка

Б вірш

В скоромовка

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 12

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

СОЙЧИН ГАЙ

Люблю пізно восени блукати лісом. Густий туман обволікає похнюплені і мовчазні дерева, листя з яких давно облетіло. Тільки де-не-де вітер закручує на тонкій павутині поруділий листочок.

У таку пору дерева плачуть. На кожну гілочку туман чіпляє крапельку води. Поступово краплина важчає і вже не в силі втриматися на гілці – кап! Повільний дощ шумить у лісі. Кап, кап!

Шурхотить, ворухиться опале листя під ногами, розмотує стежка свій пуховий клубок.

Здається, ніщо не тривожить лісової задуми. Але варто зупинитися, прислухатися, придивитися – і стане ясно, що ліс живе своїм життям.

Щось зашаруділо в куцах: може, миша пробігла або заєць сполохано кинувся в гущавину. Перелітають з дерева на дерево синиці. На високій груші примостилася сойка. Посиділа хвилину, причепурилася, а потім заспівала. Зовсім як іволга. Сойка, мабуть, улітку підслухала, як співає «лісова флейта», і тепер старанно повторює мелодію, яку чула. Пташка не помічає мене і співає-заливається.

Сойка, мабуть, пролітала і над осіннім полем, де орали трактори, бо посвист іволги раптом змінився гуркотінням двигуна: «Др-р-р! Др-р-р!».

Але досить репетицій! Пора і за роботу братися. Осінній день – як заячий хвіст, а справ он скільки. Зима – не рідна тітка. Як дошкулить морозами та завірюхами, не знатимеш, куди діватися.

Перш за все треба заpastися їжею. Жолуді – улюблені сойчині ласощі. Треба їх якомога більше назбирати.

Сойка злітає на вкриту рудим листям землю під дубом, нишпорить у листі, вибирає найбільший жолудь, бере його в дзьоб і, озирнувшись на всі боки, летить у гущавину, щоб там його заховати.

Роблю кілька кроків, розминаю застряклі ноги. Потім ховаюся за кущ глоду: сойка повинна знов повернутися сюди. Аж ось чути її різкий крик: чже-е-е! Прилетіла-таки. Знову схопила жолудь, але подалася зовсім в інший бік. Там теж влаштує собі комірчину. Так триватиме доти, доки сойці не набридне «працювати» і вона полетить шукати іншого заняття.

Шкода мені працюючої пташки. Всі її старання марні. Сойка робить сотні схованок у лісі, але швидко забуває про них і взимку рідко живиться своїми припасами.

Та то не велика біда. Сойка знайде інший корм, яким переживе зиму. А коли зійде сніг, жолуді, що їх посадила сойка, пустять корінці, викинуть по чотири несміливих листочки, потягнуться вгору крихітними дубками.

І люди будуть вдячні галасливій пташці. Сотні дубків виростуть далеко від батьківського дуба. Справжній гай зашумить під весняним небом. Гай, посаджений сойкою.
(374 слова)

За Степаном Мацюцьким

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?

- А «З любов'ю до рідної землі»
- Б «Сторінки з книги Природи»
- В «Людина починається з добра»

2. Де і коли відбуваються події, про які розповідає автор?

- А Восени на полі.
- Б Взимку в лісі.
- В Восени в лісі.

3. Яку пташку автор твору називає «лісовою флейтою»?

- А іволгу
- Б сойку
- В синичку

4. Визнач головну думку твору.

- А Скромна краса пізньої осені.
- Б Тварини готуються до зими.
- В Працююча й старанна пташка.

5. Байка – це:

А народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події.

Б невеликий, найчастіше віршований твір повчального змісту.

В твір-переказ про події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою.

6. Чим любить поласувати сойка?

Випиши з твору речення, яке підтвердить твою відповідь.

---

7. Віднови послідовність подій у творі. Простав цифри в порожні клітинки.

Ліс живе своїм життям.

Співає-заливається сойка.

Прогулянка в осінньому лісі.

Дубовий гай зашумить під весняним небом.

Приготування запасів на зиму.

8. Цей твір – оповідання чи казка? Доведи свою думку.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 12

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ХИТРА ЛИСИЦЯ

Блукали ми якось із лісником і Павликом по березу озера й натрапили на лисячий слід.

– Мабуть, лиска приходила воду пити, – сказав Павлик.

– Ні, не воду вона приходила пити, – заперечив лісник. – Ти придивися пильніше: занадто вже обережно ступала вона ось тут, при самій воді. Лисиця рибалити сюди приходить, коли не вполює собі здобичі в лісі чи в степу.

– Як же вона ловить рибу? – спитав Павлик, украй здивований.

Лісник пообіцяв нам показати.

І ось одного разу, натрапивши на свіжі сліди, що вели до озера, ми підкралися до прибережних кущів...

Лисиця підійшла до озера, трохи постояла. Потім нечутно забрела у воду і завмерла, мов закам'яніла. Та вже наступної миті блискавично вдарила лапою – і вихопила з води сріблясту рибку. Проковтнувши здобич, руда хитрунка знову завмерла.

Тим часом на небокраї з'явилися темні хмари. Повіяв холодний вітерець, зашуміли кущі. По воді побігли бріжжі*, заважаючи риболовлі. Лисиця, петляючи, аби заплутати свої сліди, побігла до лісу.

Ми вирішили поглянути, де її лігво, і покрадьки подалися слідом.

Ось вона вже піднялася на вершину пагорбка, ось шугнула в глибоку балку.

Ми теж спустилися вниз, обнишпорили всі кущі, та лисячої нори ніде не знайшли.

Що за дивина? Ніби руда крізь землю провалилася.

Через кілька днів ми втрюх знову навідалися на те саме місце. І знов побачили лисицю. Та як не намагалися ми простежити, куди ж вона сховається, лисиця й цього разу зникла безслідно.

– Це нам, видно, найхитріша попалася, – пожартував лісник.

Ось випав перший сніжок. Ми йшли понад озером і знову натрапили на заплутані лисячі сліди. Тихенько прокралися на берег: лисиця стояла у воді – рибалила.

Руда зразу ж помітила нас і чимдуж кинулася до балки.

Еге, тепер на снігу вже так просто від нас не сховаєшся!

Сліди обривалися коло двох розлогих ялин. Геть здивовані, ми зупинилися: сліди кінчаються, а норі не видно. Де ж руда?

І раптом лісник поманив мене пальцем і кивнув на нижні лапаті віти похиленої ялини, що майже стелилися по землі. На снігу, що припушив віти, виднілися лисячі сліди.

Ми разом підвели голови і так стояли довгенько, приголомшені: на зламаній верхівці ялини чорніло велике старе лелече гніздо, а з нього визирав кінчик рудого хвоста!..

Хто знає, скільки б вона нас дурила, коли б не випав перший сніг. (371 слово)

За Гнатом Майстренком

---

*Бріжі – дрібні хвильки.

Виконай завдання.

1. У якому розділі книжки можна помістити прочитаний твір?
  - А «З любов'ю до рідної землі»
  - Б «Цікаві пригоди братів наших менших»
  - В «Пригоди і захоплення твоїх ровесників»
2. Чим був здивований Павлик?
  - А Тим, що лисиця не вполювала собі здобичі в лісі.
  - Б Тим, що лисиця занадто обережно ступала.
  - В Тим, що лисиця вміє ловити рибу.
3. Як Павлик і лісник здогадалися, що лисиця в лелечому гнізді?
  - А Бо лисиці не було в норі.
  - Б Бо кінчик її рудого хвоста визирав із гнізда.
  - В Бо сліди закінчувалися коло двох розлогих ялин.
4. Визнач головну думку твору Гната Майстренка «Хитра лисиця».
  - А Цікаві вміння і мудрість тварин.
  - Б Уміння тварин передбачати погоду.
  - В Дбайливе ставлення людини до природи.

5. Легенда – це:

А короткий поетичний твір, поділений на рядки, які римується.

Б невеликий, найчастіше віршований твір повчального змісту.

В твір-переказ про події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою.

6. Що допомогло Павликові та лісникові знайти лігво лисиці?

Випиши з твору речення, яке підтвердить твою відповідь.

---

7. Віднови послідовність подій у творі. Простав цифри в порожніх клітинках.

Ось випав перший сніжок.

Лисиця рибалить.

Прогулянка берегом озера.

Спроби знайти лігво лисиці.

Лисиця сховалась у старе лелече гніздо.

Розповідь і обіцянка лісника.

8. Цей твір – оповідання чи казка? Доведи свою думку.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 13

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ТОПОЛЯ, ГРАНАТ І КИПАРИС

На морському узбережжі, недалеко від Алушти, жив рибалка зі своєю дружиною. Це були чесні, працьовиті і дуже добрі люди, завжди готові дати притулок подорожнім, поділитися останнім шматком з бідними.

Навколишні мешканці дуже поважали рибалку та його дружину. Добра слава йшла про них по Криму. А поряд з доброю славою йшла й лиха – про дітей цих чесних людей, про трьох дочок рідних.

Старшу дочку звали Тополиною. Із себе вона була бридка, маленька на зріст, незграбна. А вдачею лиха-прелиха. Щоб досадити сусідам, вона підслуховувала чужі таємниці, а потім розносила їх з глузуванням по всьому узбережжю. День і ніч проклинала вона батьків за свою потворність, за крихітний зріст.

Друга дочка, Граната, дуже любила рожевий колір. Вона докоряла батькові і матері, що не красуня і що в неї не рожеві щічки. От коли б вона була, як рожева квітка, всі прохожі зупинялися б і дивилися на неї із захопленням.

Щодо молодшої, Кипариси, то вона була гарна і мала веселу вдачу. Але під впливом старших сестер теж докоряла батькові й матері за те, що вона пустотлива реготуха.

Тяжко було батькам слухати докори своїх дітей. Та що вдієш? Старі мовчки терпіли знущання своїх дочок і, щоб уникнути неприємностей, часто йшли в гори. Там вони жили по кілька днів.

Якось, коли вони були вдома, в хатину вбігли всі три дочки. Розлючені якоюсь вуличною сутичкою, вони з кулаками накинулись на батька й матір і почали їх бити.

– О небо! – заблагали батьки. – Чи є сили, які змогли б захистити нас від наших дітей?

Не встигли вони вимовити ці слова, як невідомо звідки пролунав голос:

– Тополино! Ти проклинаєш своїх батьків за те, що карлиця. То стань же височенним деревом, яке завжди

буде без квітів і плодів. Жоден птах, крім ворона, не витиме на тобі гнізда...

– Гранато! Твоє бажання теж збудеться. Ти станеш деревом з рожевими квітами, і всі зупинятимуться і милуватимуться ними. Але ніхто не нагнеться, щоб понюхати ці квіти, бо вони не матимуть запаху. Плоди твої, яскраво-червоні всередині, не наситять нікого і не вгамують спраги, бо вони не дозріватимуть.

– Кипарисо! Тебе спіткає доля твоїх сестер. Ти нарікала на свою веселу вдачу – ти станеш деревом гарним, але сумним...

Перелякані дівчата вибігли з хатини. За ними вибігли батьки. Але дітей своїх вони вже не побачили. На подвір'ї стояли три до того часу невідомих дерева: одне здійняло у височінь свої віти, наче хотіло стати ще вищим, друге простягувало рожеві квіти, а третє завмерло в сумному мовчанні.

І назвали люди ці дерева іменами трьох дочок – тополя, гранат і кипарис. (409 слів)

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А міф
- Б легенда
- В оповідання

2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?

- А від імені автора
- Б від імені батька
- В від імені дочок

3. Як звали молодшу дочку?

- А Граната
- Б Кипариса
- В Тополина

4. За що докоряла батькам Граната?

- А За те, що вона пустотлива реготуха.
- Б За те, що вона маленька на зріст і незграбна.
- В За те, що вона не красуня і що в неї не рожеві щічки.

5. Яке прислів'я найточніше виражає головну думку твору.

А Всякій матері свої діти милі.

Б Зла іскра поле спалить і сама загине.

В Людина красна не словами, а добрими ділами.

6. Випиши з тексту речення, у якому розповідається, за що поважали рибалку і його дружину.

---

7. Чому батьки часто йшли жити в гори? Доповни свою відповідь рядками з твору.

---

8. Запиши, що ти засуджуєш у поведінці дочок.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 13

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ПЕРЕКОТИПОЛЕ

Прийшов колись на Запорізьку Січ молодий і завзятий козак Пилип Зайда. Не козак, а писанка, хто не йде мимо – замилується.

Шанувало його товариство за хоробрість та відчайдушність. Дарма що був молодий, призначили його курінним отаманом.

Повів якимось Зайда свій курінь* у похід на турків. Посідали козаки на чайки** і вийшли в море. До самого Стамбула доскочили, нарobili біля султанської столиці великого переполоху – і, захопивши здобич, щезли в морі. Послав султан за козаками галери*** в погоню. Не злякався Зайда, накинувся на ворожі кораблі, попалив їх. З того часу і запишався Пилип, загордився, почав поглядати на товариство звисока.

Почули козаки вихвалання та й зняли Пилипа з курінного. Де це видано, щоб козак сам себе в гетьмани виставляв? Скипів люття Пилип на товариство і гайнув у Крим до татарського хана.

Сподобався Пилип ханові. Глянуп він на Зайду, на широкі плечі, на дужі руки, вдоволено зацмокав губами:

– Гарний воїн, дужий воїн, нема в мене таких орлів, як ти.

Отак і став Пилип Зайда ханським прислужником. Тепер він разом з татарами ходив на Україну, палив села, гнав невільників у Крим. І вірою, і правдою служив Зайда ханові. А через рік повелів хан Зайді очолити все його військо. Осипав його дарунками, дав золота. Не було тільки в Зайди друзів вірних. Для всіх він був зрадником, ханським псом, якого ненавиділи і боялися.

Не згледівся Зайда, як підкралась до нього старість. І дедалі частіше снилася йому Україна, бачив він у сні привільний Дніпро, вишневі садки, верби над тихим ставом...

Не стало сили жити серед чужинців, захотілося востаннє глянути на землю рідну. Поливши Зайда свої скарби, одягся в жебрацький одяг – і пішов крізь степи на землю козачу.

Довго йшов він безкраїми шляхами. Коли дійшов на решті, впав на коліна, низько вклонився рідній землі. Побачив криницю, підійшов до неї, щоб напиться води. Та тільки простягнув руку, щоб зачерпнути жменю води, – висохла криниця. Пішов далі, ледве переставляючи ноги. Добрів до хутора, побачив старого діда:

– Дайте мені, нещасному, шматочок хліба...

Підніс дід Зайді краєць м'якого хліба, схопив його той, та до рота навіть не підніс. На камінь той хліб обернувся.

Пішов Пилип далі. Довго йшов степом, поки не впав знесилений від голоду і спраги. Лежав у куряві і не міг підвестися. А на ранок на тому місці, де лежав відступник, з'явилася купа сухої трави.

Підхопив вітер ту траву і погнав її поперед себе, покотив по битій степовій дорозі. Даремно та трава чіплялася за пагорби, за кущі, намагалася втриматися за землю. Не мала вона коріння, і вітер гнав її геть, поки не вимів далеко в сухий, безводний степ.

І назвали люди ту траву перекотиполем. (423 слова)

За Василем Лисенком

---

* *Курінь* – частина козацького війська.

** *Чайка* – човен запорізьких козаків.

*** *Галера* – дерев'яне багатовеслове військове судно.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

А оповідання

Б легенда

В міф

2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?

А Від імені Пилипа Зайди.

Б Від імені хана.

В Від імені автора.

3. За що товариство зняло Пилипа з курінного?
- А За те, що він загордився і став вихвалитися.
  - Б За те, що він повів свій курінь у похід на турків.
  - В За те, що він спалив султанські галери.
4. Чому Пилипа називали відступником?
- А Тому, що він покинув хана і пішов на рідну землю.
  - Б Тому, що він полишив свої скарби й одягнувся в жебрацький одяг.
  - В Тому, що він відмовився від свого народу й перейшов на бік ворога.
5. Яке прислів'я найточніше виражає головну думку твору?
- А Де козак, там і слава.
  - Б Зрадиш рідний край – твоє всохне коріння.
  - В Зроби комусь добро і тобі добром віддячать.
6. Із чим порівнює автор козака? Знайди відповідь у тексті й запиши.

---

7. Чи були в Пилипа вірні друзі? Доведи свою думку рядками твору.

---

8. Який висновок для себе ти зробив (зробила) із цього твору?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 14

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ДИВОВИЖНІ ДЕЛЬФІНИ

Ці великі та гарні володарі морських просторів завжди викликали в людей захоплення й подив. Про них складено більше легенд, аніж про будь-яких інших живих істот на Землі.

Особливо вражають доброзичливість, спритність та розум дельфінів. З давніх-давен відомі випадки, коли дельфіни під час штормів упевнено проводили кораблі безпечними протоками – і судна уникали катастроф. Або ж приходили на допомогу потопляючим людям, виштовхували їх на поверхню води й підвозили на спинах до берега. Дехто вважає, що дельфіни – риби. Насправді це не так. Дельфіни мають легені, дихають повітрям, вигодовують своїх малят молоком. Отже, це ссавці, тобто тварини. Тільки морські. Вони мають спинний плавець і чудово плавають – здатні долати близько 50 кілометрів за годину. До того ж можуть занурюватися під воду на тривалий час.

Учені дослідили, що дельфіни серед усіх тварин найрозумніші. Далі йдуть слони, потім – мавпи. У водах Світового океану є близько сорока видів дельфінів. Найменші з них розміром із середню людину. А найбільші сягають довжини понад три метри і важать понад триста кілограмів. Живляться всі вони здебільшого дрібною рибою, крабами, молюсками. Живуть дельфіни родинами, узимку збираються у великі зграї.

Помічено, що ці тварини жваво спілкуються між собою за допомогою різних звуків – писку, клацання, свисту – і чудово розуміють один одного. Тож і небезпеку долають гуртом: варто наблизитися акулі, як дельфіни дружно хвостами та носами вмить відганяють її. У нас в Україні дельфінів можна побачити в Чорному та Азовському морях.

У Чорному морі живе аж три види дельфінів: дельфін-білобочка, афаліна чорноморська та азовка. Їх можна побачити з берега, причалу, корабля, в малолюдних місцях

уранці та ввечері, рідше – вдень, коли вони виходять на лóви.

А ще у великих містах є спеціально створені басейни – дельфінарії. Вони є в Києві, Одесі, Ялті та інших містах. Найбільший розташований у Севастополі.

Ці кмітливі й допитливі тварини швидко звикають до життя в неволі, їх легко приручити. А під час дресирування вони виявляють неабиякі здібності. Тож якщо тобі колись пощастить потрапити в дельфінарій на виставу, ти будеш у захваті від того, як дельфіни високо вистрибують із води, як вправно пролітають крізь кільце, граються м'ячем, б'ють у дзвін, співають, танцюють і залюбки катають охочих на своїх блискучих спинах. (348 слів)

За Лідією Андрієць

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А літературна казка
- Б науково-популярне оповідання
- В легенда

2. Що особливо вражає людей у дельфінах?

- А Те, що вони – володарі морських просторів.
- Б Те, що вони великі та гарні.
- В Те, що вони доброзичливі, спритні та розумні.

3. Хто серед усіх тварин, на думку вчених, найрозумніший?

- А дельфіни
- Б мавпи
- В слони

4. Чим вигодовують своїх малят дельфіни?

- А дрібною рибою
- Б молоком
- В крабами і молюсками

5. У якому місті розташований найбільший дельфінарій?

- А У Севастополі.
- Б В Одесі.
- В У Києві.

6. Чим живляться дельфіни?

---

7. Доведи рядками з твору, що дельфіни не риби, а ссавці.

Випиши, які види дельфінів живуть у Чорному морі.

---

8. Що найбільше вразило тебе в тексті?

Як ти назвав би (назвала б) цей твір? Чому?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 14

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ПТАХИ-НОСОРОГИ

Серед птахів, які гніздяться в дуплах, найцікавіше виводять пташенят птахи-носороги.

Свою назву ці птахи отримали завдяки величезним довгим дзьобам, що різко заломлені вниз і мають вирости різної форми. Ці химерні дзьоби міцні та легкі, вони не заважають птахам активно рухатися та літати. Для того щоб утримувати голову і великий дзьоб, у птахів-носорогів дуже міцні м'язи шиї. Голова щодо розмірів тіла маленька, хвіст і шия – довгі, крила досить довгі, могутні, широкі й сильно заокруглені, ноги дуже короткі.

Живуть птахи-носороги на півдні Азії і Африки.

Носороги – галасливі птахи. Вони весь час голосно скрикують, квокчуть і навіть літають, шумно лопочучи крилами.

Є кілька видів птахів-носорогів. Найбільший з них – великий птах-носоріг завбільшки з індичку – до півтора метра в довжину, а червонодзьобий токо завдовжки 50 сантиметрів.

Гнізда птахи-носороги влаштовують у дуплах дерев. Знайшовши відповідне дупло, птах показує його подрузі. Якщо господині житло сподобалося, вона залазить у дупло, а самець починає її замурувати. Подруга активно допомагає.

Птахи використовують глину, м'якуш плодів, шматочки деревини, змочуючи все слиною. Робота триває від трьох до семи днів, доки не залишиться невеликий отвір.

Через цей отвір птах-носоріг годує свою «дружину», а згодом і пташенят, які з'являються на світ у дуплі. Пташенят у цих птахів буває від двох до п'яти.

Турботливий татусь-носоріг приносить їжу 30–40 раз на добу протягом двох місяців (у деяких видів носорогів – до 170 днів).

Птахи-носороги живляться плодами, насінням рослин, а також ящірками та комашнею.

Якщо раптом птах гине, то опіку над замурованою самицею та пташенятами беруть інші носороги. Гніздо утримується в чистоті. Крізь отвір у дуплі самиця викидає забруднену підстилку та різні відходи. Коли нарешті пташенята підростуть та вберуться в пір'ячко, матуся могутнім дзьобом розбиває стінку і виходить з пташенятами на волю. Але батьки ще довго підгодовують молодь і живуть разом.

У червонодзьобих токо самиця виходить з гнізда раніше від пташенят. Коли матір залишає гніздо, малюки самі замутовуються, залишаючи маленький отвір. Через нього батьки удвох годують пташенят, доки вони не підростуть.

Таке добровільне ув'язнення гарантує безпеку птахам. Адже в тропічних лісах у пташенят багато ворогів. На малечу полюють змії, мавпи та різні хижакі. (347 слів)

За Тамарою Колодницькою

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А легенда
- Б літературна казка
- В науково-популярне оповідання

2. Чому птахи отримали таку назву?

- А Тому, що найцікавіше виводять пташенят.
- Б Тому, що в них величезні довгі дзьоби.
- В Тому, що зовні схожі на носорогів.

3. Що допомагає птахам утримувати голову і великий дзьоб?

- А довга шия
- Б м'язи шиї
- В могутні крила

4. Як називається птах – представник виду птахів-носорогів?

- А індичка
- Б галасливий токо
- В червонодзьобий токо

5. Чим живляться птахи-носороги?

- А плодами, насінням рослин, ящірками і комахами
- Б м'якушем плодів, шматочками деревини, глиною
- В комахами, глиною, шматочками деревини

6. Випиши з твору речення, у якому розповідається, чому птахів-носорогів називають галасливими птахами.

---

7. Для чого самець замурує самку в дуплі?

Випиши, що для цього використовує птах?

---

8. Що найбільше вразило тебе в тексті?

Як ти назвав би (назвала б) цей твір? Чому?
